

En studie av idrottsläraryrollen i skolor med Waldorfpedagogik

Jonas Bergdahl

Lisa Wallgren

IDROTTSHÖGSKOLAN
I STOCKHOLM
Examensarbete 02:2005
Läraryrket 2002-2006
Handledare: Britta Thedin-Jakobsson

**A study of the role of teaching education
in schools with Waldorf teaching
methods**

Jonas Bergdahl

Lisa Wallgren

STOCKHOLM UNIVERSITY COLLEGE OF
PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

Graduate essay 02:2005

Teacher program 2002-2006

Supervisor: Britta Thedin-Jakobsson

Sammanfattning

Syfte

Syftet har varit att beskriva Waldorfskolans mål och pedagogiska utformning vad gäller ämnet idrott och hälsa i Waldorfsskolan. Vidare syfte var att beskriva vad lärarnas syn på sin lärarroll i ämnet idrott och hälsa. Vi har därför också valt att ge en bild av hur lärarrollen ser ut i andra dokument, både ur Waldorfskolans perspektiv och den kommunala skolans pedagogik. Waldorfskolan lyder under Lpo 94 men kan själva, precis som andra skolor, skapa och anpassa de egna kursplanerna efter sin pedagogik.

Frågeställningar

- Vad anser lärarna påverkar och utvecklar idrottslärarrollen i Waldorfskolan?
- Hur beskrivs Waldorfskolan i litteraturen när det gäller lärarrollen/idrottslärarrollen?
- Vad säger idrottsläraren att de strävar mot, kontra vad säger kursplanen för idrott och hälsa i Waldorfskolan?
- Hur gör lärarna på Waldorfskolan för att nå upp till målen i Lpo 94?

Metod

En litteratursökning har genomförts efter relevant tidigare forskning i bl.a. databasen Eric. Därtill har kursplaner för Waldorfskolan och böcker om Waldorfpedagogik och lärarrollen studerats. Vi valde intervju som metod. Kriterier för urval av intervjupersoner var att hon/han gått en idrottslärarutbildning för Waldorfskolan. Intervjuerna följde alla samma frågor kring deras lärarroll och hur de talar om den, även kring vad de ville uppnå med sin lärarroll. Vid tolkningen av intervjuerna strukturerade upp intervjuerna efter de teman vi kunde hitta i deras svar. Vi har använt oss av Kvalets metoder för Ad hoc vid tolkning och strukturering av intervjuerna.

Resultat

När lärarna talade om det viktigaste i sin lärarroll som att var det att eleverna skulle tycka att idrott är roligt, att de ska kunna samarbeta och att de ska känna sig trygga. Lärarna ansåg att det som påverkat deras lärarroll till det den är idag, var egna erfarenheter från när man var liten, att de lärt sig mycket av eleverna och kollegor och även fått en fortsatt utveckling vid lärarkollegiet samt även träffar med idrottslärare från andra Waldorfskolor.

Slutsats

Vår slutsats är det som att Waldorfskolan arbetar i enlighet med det som står i läroplanen. Kommunala skolan har svårare att realisera den och det grundar vi på vår egen erfarenhet från skolorna under vår praktik. På Waldorfskolan jobbar de mer medvetet mot att skapa ett sammanhang för eleverna, och för att de ska se helheten.

Abstract

Aim

The aim has been to describe the goals and the pedagogic model concerning physical education in the Waldorfschool. Further purpose was to describe what the teachers focus on in their teaching roll about physical education. We have also chosen to give a picture of what other documents says about the teaching roll in both the Waldorfschool and in the traditional municipal pedagogics. The Waldorfschool runs under Lpo 94 but they can also as other schools adapt and formulate their own curriculum after their pedagogic. That's also why we have chosen to look at what the teachers say, about how they work and trying to achieve the goals of the curriculum in physical education.

Framing of the questions

- What does the teachers think affect and develop the teachingroll in the Waldorfschool?
- How does literature describing the teachingroll/physical education roll in the Waldorfschool?
- What does the teacher in physical education say achieve to, counter what the curriculum says about physical education in the Waldorfschool?
- How does the teacher do to achieve the goals in the Lpo 94?

Method

A literature research of relevant previous studies was made among others in the database Eric. Curriculum for the Waldorfschool and books about Waldorf pedagogics and the teaching roll has been studied. We choose to have interview as a method. The requirement for the persons we interviewed was that they had an diploma for physical education in the Waldorfschool. The interviews followed all the same questions about the teaching roll and how they spoke about it, also in what they wanted to achieve with their teaching roll. In the interpretation of the interviews, we structured the answers after themes we found in the answers and what the teachers pointed out as important information. We used Kvaales methods of ad hoc and senseconcentrating.

Result

The most important of what the teachers said, was that the students should think that physical education was fun, that they could work together and that they felt secure in the lessons. The teachers regarded what had affected them mostly regarding teaching roll and how it looks today, their own background in younger years, that they learned much from the students and colleagues and also development from the staff meetings which is a common meeting with all the teachers in the Waldorfschool and also from meetings with other teachers in physical education from other Waldorf schools.

Conclusions

We have made the interpret that the Waldorfschool practical performs what the curriculum says, while the regular municipal school has after what we have seen in our practise, difficulties to put curriculum into practise. In the Waldorfschool, they more aware working to achieve so that the students feels cohesion and also so they can se an overall picture.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	7
INTRODUKTION	7
2. BAKGRUND/HISTORIK	8
2.1 RUDOLF STEINER	8
2.2 Antroposofins uppkomst	8
2.3 Vad står antroposofi för	9
2.4 Waldorf uppkomst och historik.....	9
2.5 WALDORFPEDAGOGIKEN	11
2.6 Vad karakteriserar en Waldorfskolas arkitektur?	12
2.7 BEGREPP	12
Traditionell pedagogik	12
2.8 TIDIGARE FORSKNING	13
2.9 TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	14
2.9.1 Vad påverkar lärarrollen?.....	14
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	17
3.1 SYFTE.....	17
3.2 FRÅGESTÄLLNING	17
4. METOD	18
4.1 INTERVJU SOM METOD	18
4.1.1 Intervjupersonerna	18
4.2 URVAL	19
4.3 Validiteten.....	19
4.4 Reliabiliteten.....	20
5. RESULTAT	21
5.1 WALDORFLÄRARENS ROLL I LITTERATUREN	21
5.1.1 Rollen förändras efter barnens ålder.....	25
5.2 UTBILDNING.....	25
5.3 IDROTTSUNDERVISNINGEN I EN WALDORFSKOLA	27
5.4 LÄRARROLLEN OCH LÄRARENS MÅL MED UNDERVISNINGEN	30
5.4.1 Vad påverkar lärarrollen	32
6. DISKUSSION.....	36
6.1 AVSLUTANDE DISKUSSION	41
6.2 FORTSATT FORSKNING	42
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	43

Bilagor

Käll-och litteratursökning

Målbeskrivning/kursplan av Idrott och hälsa för Waldorfskolan

Målbeskrivning av Idrott och hälsa (Lpo 94)

Intervjufrågor

bilaga 1

bilaga 2

bilaga 3

1. Inledning

Introduktion

De studenter som går på Idrottshögskolan och skall bli idrottslärare genomgår medvetet och omedvetet processer som handlar om att utveckla en lärarroll. Den kan påverkas på en rad olika områden att utveckla en lärarroll handlar också om mognad, tidigare erfarenheter, ”medfödd talang” och intresse. För att bli en bra lärare är det också betydelsefullt att man känner sig säker och trygg i sin lärarroll. Men givetvis stannar inte utbildningen där utan den fortgår till dess att man slutar som lärare. För att kunna utveckla sin lärarroll behövs en rad olika verktyg och övningar. Detta får vi på Idrottshögskolan genom utbildning inom olika ämnesområden, genom didaktiska och metodiska övningar och i den verksamhetsförlagda utbildningen (Vfu). Men det är också av betydelse att man ser olika ledarstilar och genom tips, råd och influenser från andra påverkar sin lärarroll. Att tänka på att ha ett öppet sinne och våga förnya och förändra sig främjar utvecklingen. Vi har under studietiden vid Idrottshögskolan i Stockholm fått en skolning i den som vi kallar, traditionella pedagogiken. För oss som gjort denna studie, har vi blivit skolade i den traditionella pedagogiken och det är den vi har som utgångspunkt i denna studie. Vi ville veta mer om andra pedagogiker/inriktningar och få ett annat perspektiv på lärarrollen och fastnade då för Waldorf. Det som varit ett problem med friskolor enligt tidigare studier, är att de varit slutna och att det därför varit svårt att få tillträde till friskolorna. Detta har även vi stött på i denna studie. Genom att intervjua idrottslärare, granska kursplaner och upplägget av årsplaneringen hoppas vi på det sättet att få en inblick i hur en idrottslärarroll utformas och vad som är utmärkande för ämnet idrott och hälsa i Waldorfskolan. För att få en bättre förståelse för lärarrollen i Waldorfskolan, har vi valt att ta med bakgrund och historik kring Waldorfpedagogiken. För att man ska förstå hur pedagogiken är uppbyggd, har vi valt att berätta om vem som har grundat den, vad den står för och hur lärarrollen beskrivs.

2. Bakgrund/Historik

2.1 Rudolf Steiner

Rudolf Steiner föddes 1861 i en by som låg vid den dåtida gränsen mellan Ungern och Österrike. I boken *Waldorfpedagogik* beskriver Christhild Ritter att en släkting uppenbarade sig för Steiner vid sju års ålder och hur denna upplevelse blev en betydande faktor för hans liv att Steiner fann då, enligt Ritter, att det fanns en värld han lever i och en övernaturlig värld. Vidare beskriver Ritter hur detta senare i hans liv leder till att Steiner vill förbättra kunskapen och bygga en bro mellan dessa två världar.¹ Som fjortonåring började Steiner ägna sig åt undervisning och detta ledde då till enligt Ritter att han fick kunskaper om det mänskliga psyket och hur det förhåller sig till den fysiska kroppen.² Steiner flyttade till Wien för att studera naturvetenskap och matematik vid den tekniska högskolan och att vid sidan av dessa studier läste han också filosofi, litteratur, psykologi och medicin vid universitetet. Efter sina studier i Wien var Steiner med och arbetade med utgivningen av Goethes samlade verk, där han ansvarade för den naturvetenskapliga delen av verket. Steiner ägnade sedan fjorton år av studier och forskning kring Goethes naturvetenskapliga arbeten och skrifter. Ritter menar att Goethe haft stor betydelse för Steiners tankar.³ Han flyttade sedan till Berlin och började jobba som lärare vid arbetarnas bildningscentrum och höll föredrag och föreläsningar i Europa.⁴ Han började på dessa resor att utforma det som han senare kallar för antroposofi.

2.2 Antroposofins uppkomst

Som vi berättade ovan ville Steiner forska om det som man egentligen inte kan förklara, det övernaturliga. Han finner då, med den naturvetenskapliga forskningsmetoden som utgångspunkt och genom att föra forskningen ett steg längre, förklaringar till det som naturvetenskapen inte kan förklara. Vi tolkar det som att Steiner försöker att hitta andra förklaringar till oförklarliga fenomen. Hans forskning fick inte något gensvar i de akademiska och kulturella kretsarna, men däremot väcktes intresse hos teosofiska samfundet som enligt vår sammanfattning bedriver studier kring religion, filosofi, och naturvetenskap och övernaturliga händelser. Steiners vetenskapliga forskning om andens inverkan leder till det

¹ Christhild Ritter, *Waldorfpedagogik* (Falköping: Liber AB, 1997), s.18

² Ibid. s.19

³ Ibid s.20

⁴ Ibid. s.21

Steiner kom att kalla för antroposofi.⁵ Runt sekelskiftet bröt sig Steiner ur det Teosofiska samfundet för att sedan starta det antroposofiska samfundet. Det skulle då innefatta teoretiska frågor om kosmologi, filosofi och religion och ha betydelse för det praktiska livet, eftersom Steiner ville göra praktik åt teorin.⁶ Vad innebär då Antroposofi?

2.3 Vad står antroposofi för

Kalmar Waldorfskola beskriver på deras webbsida de filosofiska tankar som Rudolf Steiner kallade antroposofi, som vishet om människan. De menar att syftet är att forska om samband mellan den fysiska och andliga verkligheten och mellan den fysiska kroppen och det andliga i individen. Det är en forskningsmetod att tillägna sig kunskaper om det typiskt mänskliga.⁷ Örjan Liebendörfer menar att antroposofin sätter människan i centrum och är oberoende av ursprung, kön och religiös bakgrund.⁸

2.4 Waldorf uppkomst och historik

Berit Löfström beskriver i en skrift hur ett nytt samhälle var på väg att växa fram efter första världskriget slut i Tyskland. Det överklassamhället och den hierarkiska strukturen som fanns i landet accepterades inte. Arbetarna började protestera som en följd av epidemier, hungersnöd och arbetslöshet. Löfström beskriver att Steiner försökte komma med tankar och idéer om hur man kunde bygga upp ett nytt samhälle i Tyskland. Vidare beskriver skriften hur Steiner idéer fick positiv respons men att de ansågs för revolutionerade för att tas i bruk.⁹ Ritter skriver att Emil Molt, chef för cigarettfabriken Waldorf – Astoria i Stuttgart ville bygga en skola för arbetarnas och tjänstemännens barn. Idén med skolan var att barnen skulle uppfostras till fria och självständiga människor. Molt hade hört och intresserat sig för Steiners tankar och tog kontakt med ett antal intresserade personer, däribland Rudolf Steiner. Detta ledde då till att Molt och Steiner beslutade sig för att starta en tolvårig skola vid Waldorf – Astoria och därav namnet Waldorfskola. Skolan skulle rikta sig till alla barn och ungdomar, pojkar som flickor,

⁵ Ritter. s.22

⁶ Ibid. s.22-23

⁷ Kalmar waldorfskola eva.bjorkman@edu.kalmar.se

<http://www.kalmarwaldorfskola.se/pedagogik/kursplan.html> (2005-03-01)

⁸ Örjan Liebendörfer, ”Antroposofi – att lära känna sig själv”; *En introduktion i Waldorfpedagogik*, red. Örjan Liebendörfer (Waldorf förlag, 1997), s.30

⁹Berit Löfström, antroposofi

<http://hem.passagen.se/thebee/antroposofi/Manniskan.htm> (2005-03-11)

och ur alla samhällsklasser och ha en gemensam skolgång fram till tjugoårsåldern.¹⁰ Vad skulle då pedagogiken innehålla?

¹⁰ Ritter, s.11-12

2.5 Waldorfpedagogiken

Christhild Ritters återger i sin bok *Waldorfpedagogik*, följande citat av Rudolf Steiner

”den enskilda människan repeterar under sin uppväxt och utveckling hela mänsklighetens utveckling.”¹¹

Med det menar Steiner, enligt författaren, att man genomgår olika stadier i livet.

Bild 1,
Waldorf-
skolans
kursplan

Waldorfskolan bygger sin pedagogik kring Steiners tankar, filosofi och forskningsresultat om antroposofin. Tidigare beskrev vi antroposofins betydelse som vishet om människan. I Waldorffederationens skrift *Vishet om människan* beskriver de att Waldorfskolans undervisning i stor utsträckning är uppbyggd kring teman och övergripande projekt med utgångspunkt i barnens utvecklingsfaser.¹² Dessa faser i barnens utveckling är indelade i tre stadier. Berit Löfström beskriver att varje stadium omfattar sju år och den första sjuårsperiod, som är förskolan, utvecklar viljelivet. Under de första skolåren fram till puberteten utvecklas

¹¹ Ritter, s.43-44

¹² Waldorfskolofederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd, *En väg till frihet*, (Stockholm: Levande kunskap Stockholm AB, 1998), s11

känslolivet och den tid som kommer efter kallas ungdomstiden där tanken utvecklas.¹³ För alla åldrar i Waldorfskolan finns vissa gemensamma drag. På förmiddagen, morgonperioden som den kallas anses det lättast att tillgodogöra sig upplevelser och tankar, och de jobbar då med periodundervisning för att fördjupa sig i ett visst ämne under tre till fyra veckor. Under tiden runt lunch och eftermiddagen undervisar man mestadels i praktiska ämnen som hantverk, konstnärliga ämnen och idrott och hälsa.¹⁴ Detta är dock inte helt säkert att det på varje Waldorfskola förhåller sig på detta sätt, detta enligt en av de intervjuade är beroende på tillgång till lokaler. Vanliga skolböcker förekommer inte, eleverna har självgjorda arbetshäften och istället för betyg får de så kallade läsårsbrev, omdömen som beskriver prestation och social kompetens.¹⁵ Berit Löfström menar att Waldorfpedagogiken utgår från människans utveckling och att det finns gömda förmågor som kan väckas och tas i anspråk oavsett ålder.¹⁶ Det som också var betydelsefullt för pedagogiken var hur de förhåller sig till miljön i skolan.

2.6 Vad karakteriserar en Waldorfskolas arkitektur?

Ritter beskriver hur Waldorf utformar och färgsätter ett rum som är anpassat till studier, för att skapa en avspänd samvaro. Skolsalarna ser annorlunda ut i de olika åldrarna, beroende på att insikten om färgens och formens betydelse är stor. Detta menar Löfström är viktigt för Waldorfskolan, att uppbyggnad och miljö passar allas olika behov inom skolan. De som bygger och underhåller skolan har kunskap i hur olika byggnads material och skolgårdens utformning inverkar på våra sinnen.¹⁷ Hur ska en pedagog arbeta i Waldorfskolan?

2.7 Begrepp

Traditionell pedagogik

För att lättare förstå vad Waldorf är, så vill vi kunna visa waldorfpedagogiken som en motbild till den traditionella pedagogiken. Och vad är då den traditionella pedagogiken? Vi har valt att

¹³ Berit Löfström, antroposofi
<http://hem.passagen.se/thebee/antroposofi/Manniskan.htm> (2005-03-11)

¹⁴ Ritter, s.73-83

¹⁵ Kalmar waldorfskola
<http://www.kalmarwaldorfskola.se/pedagogik/kursplan.html> (2005-03-01)

¹⁶ Liebendörfer, s.4

¹⁷ Berit Löfström, antroposofi
<http://hem.passagen.se/thebee/antroposofi/Manniskan.htm> (2005-03-11)

se den traditionella pedagogiken som den pedagogik som förekommer i de kommunala skolorna, den som lärarstuderande får lära på Lärarhögskolorna, den som grundar sig i Lpo 94. Vi är medvetna om att pedagogiken i de kommunala skolorna inte kan generaliseras och beskrivas med en pedagogisk mall. Alla skolor idag är olika, och många har nog sin egen lokala pedagogik, så lokal som att den bara förekommer i ett klassrum på en skola. När den nya kursplanen för obligatoriska skolväsendet kom 1994, blev det en ny styrning av den svenska skolan. Det innebar att det skulle i varje skola för varje ämne skulle producera en lokal kursplan, vilken ska beskriva hur man går tillväga för att förverkliga målen i Lpo 94. Det är målstyrningen och värdegrunden som är grunden i Lpo 94. Alla skolor i Sverige lyder under Lpo 94 men det är upp till varje skola, i vårt fall Waldorfskolan, att skriva sin egen kursplan så länge de når upp till målen i Lpo 94. Waldorfskolan lyder alltså under Lpo 94 men kan själva skapa och anpassa de egna kursplanerna efter sin pedagogik

2.8 Tidigare forskning

När vi sökte artiklar på olika databaser har vi letat efter Waldorfpedagogik och försökt hitta någon som har anknytning till idrott och hälsa, men inte lyckats. Därför valde vi att bredda vår sökning och istället titta allmänt om Waldorfpedagogik och lärarrollen i Waldorfskolan, och då inte bara idrottslärarrollen. Ogletree skriver i sin artikel i inledning att det är inte så många studier som är gjorda på Waldorfskolor och det säger han beror på det är svårt att få tillträde till skolorna och kunna genomföra studier. De artiklar som vi fann var olika studier som tog upp olika saker inom Waldorfskolan.

Joan Armon¹⁸ har fördjupat sig i hur den moraliska uppfostran och utbildningen ser ut i Waldorfskolan. Han har följt en klass under en längre tid och studerat hur läraren agerar och säger i sin undervisning för att ge sina elever den moraliska bildningen som genomsyrar hela utbildningen. Utbildningen är ett samspel mellan de antroposofiska tankarna, om elevernas behov vid utvecklandet, Rudolf Steiners syn på upplägg av kursplanen och lärarnas roll och arbete att forma kursplanen. Det övergripande målet är att hjälpa barnen att bygga upp de moraliska impulserna så att de kan välja vad som menas med att leva moraliskt. Armon fann hur lärarna på ett konstnärligt och artistiskt sätt ledde eleverna till ett balanserat tänkande, kännande och en vilja att sträva mot sanning, skönhet och godhet. Beroende på årskurs gick

¹⁸ Armon Joan, *The Waldorf curriculum as a framework for Moral Education: One dimension of a fourfold system* (Artikeln presenterades på the Annual Meeting of the American Educational Research Association (Chicago, IL, March 24-28 1997))

det till på olika sätt, men bland annat genom sagoberättande och teaterpjäser som barnen deltog i, och hur undervisningen var strukturerad i teman.

Ogletree¹⁹ har i sin artikel tittat på det kreativa tänkandet hos eleverna och jämfört förmågan till kreativitet hos Waldorfelever och elever från den kommunala skolan. Han kommer fram till resultatet att Waldorfeleverna har bättre kreativt tänkande och man kan i artikeln läsa hur lärarna främjar det kreativa tänkandet hos eleverna. Waldorf strävar efter att studenterna ska få ett positivt skolklimat och reducera stress.

Den sista artikel vi titta på är Edwards²⁰ som i sin artikel jämför tre olika växande pedagogiker Waldorf, Montessori och Reggio Emilia. Vi tittade enbart på Waldorf och fick en överskådlig bild av utbildningen, bl.a hur man ser på barnen som aktiva författare av sin egen utveckling. Barnen blir styrda av naturliga självrättande krafter inom sig själva, som styr dem mot mognad och lärande. Läraren är beroende av en väl förberedd och nöjsam miljö som fungerar som ett pedagogiskt redskap. Det finns inga traditionella test eller betyg utan det sker genom skriftliga omdömen och samtal med föräldrarna.

2.9 Teoretisk utgångspunkt

2.9.1 Vad påverkar lärarrollen?

För att kunna försöka se vad som gör en lärare till den hon är, så måste vi försöka svara på frågan vad det är som påverkar och formar lärarrollen. Det har gjorts mycket forskning på pedagogik och lärare, men det är ändå svårt, om inte omöjligt att svara på frågan. Linnér och Westerberg skriver följande i sin bok *Kan man lära sig att bli lärare?*

”Forskning har kommit fram till at det är svårt att riktigt säga hur man blir den lärare man blir”.²¹

Göran Linde tror sig, trots vad Linnér skrivit, att följande påverkar lärarrollen och valet av innehåll i undervisningen,

¹⁹ Ogletree, Earl J. *Creativity and Waldorf education: A study*. 1991

²⁰ Edwards, Carolyn Pope, *Three approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia*. (2002-00-00)

²¹ Bengt Linnér, Boel Westerberg, *Kan man lära sig att bli lärare?* (Lund: Studentlitteratur 2001), s. 115

”Stoffrepertoaren byggs av lärarens ämnesstudier, beläsenhet, personliga erfarenheter såsom arbete utanför skolan och resor och förstås också genom lärarefarenheter och planeringsarbeten.”²²

Att vara lärare handlar mycket om kontakt och upplevelser med andra människor, och i lärarens fall, med elever i en pedagogisk situation.

”Genom att lära känna sig själv och sina känslomässiga reaktioner i samspel med eleverna, får läraren en möjlighet att utveckla sin yrkesroll.”²³

säger Löwenborg i *Lärarens arbete*. Lärarens personlighet som känslor, tankar och uppfattningar formar lärarrollen och genom att känna till hur de olika sidorna, starka och svaga, påverkar oss som lärare, så kan vi utveckla vår lärarroll.²⁴

Linnér och Westerberg har kommit fram till att

”Mycket tyder emellertid på att den egna skolgången och de egna erfarenheterna som elev är mäktig, konserverande faktor i utbildningssystemet”.²⁵

Det som påverkar lärarrollen är alltså lärarens egen skolgång som elev och det blir en omedveten konserverande faktor i utvecklandet av lärarrollen. I Linnérs bok där lärarstudenter intervjuats, har de försökt ta reda på just vad som formar en lärare. Om en lärarstudent säger de;

”Han har all möjlig frihet att utforma sin undervisning efter eget huvud men upptäcker samtidigt att han har svårt för att frigöra sig från skolans koder och normer. Han inser sin präglighet av sin långa lärande historia som flitig och instrumentell elev och student.”²⁶

Det finns yttre faktorer, som enligt Linnér och Westerberg hindrar läraren från att utvecklas till den lärare hon vill. Det är skolans struktur som formuleras i kursplaner och tvivlande kollegor. Skolan har funnits mycket länge och har gamla traditioner och dessa är svåra att komma bort från. Carlgren håller också med i orsaken till den tröga förändringen;

”Skolan är en institution med en lång historia och starka traditioner som i hög utsträckning bestämmer arbetets utformning.”²⁷

²² Göran Linde, *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. (Lund: Studentlitteratur, 2000) s. 17

²³ Lars Löwenborg, Björn Gislason, *Lärarens arbete*, (Eskilstuna: Liber, 2002) s.31

²⁴ *ibid.* s. 43

²⁵ Linnér, Westerberg, s. 115

²⁶ *Ibid.* s. 136

²⁷ Ingrid Carlgren, Ference Marton, *Lärare av imorgon* (Kristianstad: Lärarförbundets förlag, 2002) passim

Och det är just skolans tröghet i förändring som orsakas av att alla lärare själva varit elever och suttit i skolbänken. Carlgren har även titta på andra saker som påverkar skolans form och krav på läraren och det är skolreformerna och samhällsförändringar, som gör att förväntningarna på lärarrollen är under ständig förändring.²⁸ Även Linnér och Westerberg har i sin bok uppmärksammat att det är samhällets krav som gör att skolans innehåll och uppgift måste förnyas, och det gör enligt dem att läraryrket är föränderligt.

Göran Linde tar även han upp samhällsförändringarna som en förändringsfaktor på lärarrollen. Linde skriver att det som lästes under studietiden och det perspektiv man hade där lever vidare i undervisningen tills förändring sker med

”kulturella trender, arbetsmarkandssituationer och förändringar i närsamhället, vilket påverkar lärarens sätt att tänka.”²⁹

Hur växer då lärarrollen fram? Linnér och Westerberg har tagit upp detta och de skriver att man bygger upp något som de kallar ”undervisningspraktisk handlingskompetens”.

Kortfattat tolkar vi att den färdighet som gör att man växlar mellan sina erfarenheter från den praktiska pedagogiken och den didaktiska teori man lärt sig. Denna färdighet utvecklas när man undervisar, och förändras när det sker nya pedagogiska situationer som kräver nya handlingar.³⁰

Som sammanfattning kan man säga att det som formar läraren är deras lärarutbildning, samtal med andra kurskamrater och sedan lärare runtomkring dem och deras egna erfarenheter som elev/student, samhällsförändringar och läroplaner. Sedan tillkommer yrkeserfarenheter allteftersom de jobbar som lärare och möter nya pedagogiska situationer.³¹

²⁸ Carlgren, Marton, s. 72-80

²⁹ Linde, s. 17

³⁰ Ibid. s. 47

³¹ Linnér, Westerberg, s. 52

3. Syfte och frågeställning

3.1 Syfte

Syftet har varit att beskriva Waldorfskolans mål och pedagogiska utformning vad gäller ämnet idrott och hälsa i Waldorfsskolan. Vidare syfte var att beskriva lärarnas syn på sin lärarroll i ämnet idrott och hälsa. Vi har därför också valt att ge en bild av hur lärarrollen ser ut i andra dokument, både ur Waldorfskolans perspektiv och den kommunala skolans pedagogik. Waldorfskolan lyder under Lpo 94 men kan, precis som andra skolor, skapa och anpassa de egna kursplanerna efter sin pedagogik. Därför har vi valt att titta på hur lärarna själv anser hur de själva arbetar för att nå upp till målen i kursplanen för idrott och hälsa.

3.2 Frågeställningar

- Vad anser lärarna påverkar och utvecklar idrottslärarrollen i Waldorfskolan?
- Hur beskrivs Waldorfskolan i litteraturen när det gäller lärarrollen/idrottslärarrollen?
- Vad säger idrottsläraren att de strävar mot, kontra vad säger kursplanen för idrott och hälsa i Waldorfskolan?
- Hur gör lärarna på Waldorfskolan för att nå upp till målen i Lpo 94?

4. Metod

4.1 Intervju som metod

För att undersöka hur idrottslärarna talar om sin lärarroll och ser på sig själv, har vi valt intervju som metod. Vi valde intervju som metod för vi tyckte att det var den mest relevanta metoden för oss. Vi har analyserat intervjun efter Kvales metod, Ad hoc³² och meningskoncentrering.³³ När intervjun genomfördes bandade vi den och sedan transkriberades den. Kvale skriver i sin bok *Den kvalitativa forskningsintervjun* att han anser att det vid en intervju är viktigt att undvika ledande frågor, att vänta ut intervjupersonen så hon får tid att tänka, och att under intervjun sända tillbaka den kunskap man fått ta del av, för att på det sättet se om man uppfattat informationen rätt (detta för att öka validiteten). Den intervjuade har då en möjlighet att verifiera svaren.³⁴

Vi vill med denna studie inte tala för alla idrottslärare i Waldorfskolan, vi är medvetna om att det lärarna talar om bara kan stå för dem personligen och inga generaliseringar kan göras. Det är tre intervjuer genomförda på två olika skolor. Vi har genomfört våra intervjuer på ett likartat sätt genom att ha suttit avskilt, använt oss av samma frågor och tagit bandupptagningar som sedan transkriberats. Intervjuerna var ca 45 minuter långa. En av oss har hållit i intervjun och bisittaren har kunnat förtydliga och följa upp frågor. Efter intervju har den intervjuade personen haft möjlighet att lägga till om denne känt att vi missat något viktigt.

4.1.1 Intervjupersonerna

Vi intervjuade tre idrottslärare, varav två undervisade klasser i de lägre åldrarna och en i de högre åldrarna. Två av de intervjuade jobbade på samma skola. Intervjupersonerna hade snarlika bakgrunder, de hade alla varit aktiva i föreningsidrott, både som unga och är fortfarande aktiva. Åldern på de intervjuade var mellan tjugofem och fyrtio. Två gick direkt från gymnasiet och militärtjänstgöringen till Waldorfbildningen, medan den tredje jobbade några år innan utbildningen.

³² Kvale, Steinar *Den kvalitativa forskningsintervjun*, (Lund: Studentlitteratur, 1997) s. 184

³³ Kvale, s. 174

³⁴ Kvale, kap. 11

4.2 Urval

Det urval vi har gjort av skolor och idrottslärare vi skulle intervjua, är ett bekvämlighetsurval. Vi valde att titta på vilka Waldorfskolor som ligger i Stockholm eftersom de ligger i området. Ett krav vi hade på urvalet av intervjupersoner var att de blivit utbildade vid ett institut där pedagogiken i lärarutbildningen baserades på Rudolf Steiners pedagogik. Det framkom i intervjuerna att det i Sverige bara finns en skola där det utbildas Waldorfidrottslärare och det är vid Nordiska Bothmergymnastikskolan i Kungälv.

4.3 Validiteten

Validiteten på vår studie avgörs om det som vi ville undersöka också har blivit undersökt, och att de frågor vi ställt besvaras. Eftersom vi använt oss av intervju som metod måste vi titta på validiteten på intervjun och forskarens tolkning av intervjupersonens uttalande. Vi är medvetna om att om någon annan skulle göra om samma intervju med andra lärare, är det inte säkert att de då skulle få samma svar. Vi gör inte anspråk på att de idrottslärare vi intervjuat är representativa för alla Waldorfidrottslärare. Den tolkning och indelningen som vi gjort av intervjuerna kanske inte skulle se likadan ut, eftersom andra kan tolka intervjun på ett annat sätt. För att kunna tolka intervjuerna måste de transkriberas, och redan där kan validiteten ifrågasättas enligt Kvale;

”Utskrifter är avkontextualiserade samtal; de är abstraktioner, liksom topografiska kartor är abstraktioner av de ursprungliga landskapen som de härletts från. Kartor framhäver vissa aspekter av landskapet och utelämnar andra; urvalet av kännemärken beror på syftet.”³⁵

I den utskrivna intervjun menar Kvale att man ska se som att

”de är tolkade konstruktioner som fungerar som användbara verktyg för givna syften.”³⁶

Sedan kan även innehållet i uttalandet validitetsbedömas eftersom, de personer vi intervjuat är representanter och föremål för studien, så är det intervjupersonens egen relation till det fenomen som beskrivs, i detta fall synen på sin egen lärarroll, som är av intresse.

³⁵ Kvale, s. 152

³⁶ Ibid. s. 152

4.4 Reliabiliteten

Vi är medvetna om att man inte kommer att få exakt samma svar från andra personer. Med detta menar vi att de frågor som vi har ställt som handlar om deras personliga beskrivningar av lärarrollen. Svaren utgår då från person och kan då inte vara generaliserbara vid en annan intervju. I de frågor som har haft utgångspunkt i Waldorfpedagogiken, fick vi däremot likartade svar från de intervjuade, vilket kanske inte är överraskande då de arbetar efter samma pedagogik och då borde svaren luta åt samma håll.

Vi har försökt hitta teman och finna sådant som är meningsbärande i intervjuerna. Med detta menar vi att vi har försökt hitta återkommande beskrivningar eller ordval hos intervjupersonerna, kring vad de har lyft fram och anser viktigt. Vid tolkningen av intervjuerna har vi varit medvetna om att lärarna, liksom vi själva, har förutfattade meningar om hur det t ex ser ut vid andra skolor. Det som ligger en nära talar man väl om, det blir ”vi och dom som är sämre”.

5. Resultat

5.1 Waldorflärarens roll i litteraturen

”Varje uppfostran är självuppfostran, och vi är egentligen som lärare och uppfostrare bara omgivningen för barnet som uppfostrar sig själv. Vi måste skapa den gynnsammaste miljön, för barnet därigenom med hjälp av oss kan fostra sig så, som det genom sitt innersta öde måste fostra sig.”³⁷

Med detta citat av Rudolf Steiner vill vi visa på hur Waldorf bygger sin pedagogik kring Rudolf Steiner. Och vad är då det viktiga i denna pedagogik? Ritter menar att den stora utmaningen ligger i att skapa så bra förutsättningar som möjligt för barnen.³⁸ Detta borde dock gälla alla pedagoger som jobbar inom skolan och är inte säreget just för Waldorfskolan. Hur ser då Waldorflärarens roll ut i denna självuppfostrande pedagogik? Nicholson säger att barnen behöver en vuxens vägledning och övervakning när de går i waldorfskolan, men det ska inte ske med diktatorisk styrning.³⁹ Ritter beskriver också en vägledning av barnet, där det i skolan ska få hjälp att genom kunskapen och de olika ämnena i skolan, utveckla sina anlag och möjligheter att bli fria, friska, självständiga och harmoniska människor.⁴⁰

Ytterligare ett exempel som förekommit i på flera ställen i artiklar och böcker, är att läraren ses som en trädgårdsmästare och eleverna är blommorna. Han ser till att ge sina blommor de bästa förutsättningar och omgivningen för att de ska kunna växa och blomma, det enda han kan påverka är blommornas miljö genom att vattna och se till att de får sol. Men växa och slå ut måste blommorna göra själva, det kan inte trädgårdsmästaren göra åt dem. Liebendörfer är en av dem som använder liknelsen i sin bok:

”Trädgårdsmästare kan inte ingjuta något av sitt eget väsen i plantans växtkrafter. Han måste bara ge den möjlighet att utveckla sina egna krafter.”⁴¹

Ritter menar att växa måste barnet göra av egen kraft, det enda som Waldorfläraren kan göra för att hjälpa barnet är att förbereda omgivningen runt barnet, det kunskapsstoff han vill förmedla och även bereda sin själ,

³⁷Liebendörfer, s. 9.

³⁸Ritter, s. 37-38

³⁹Nicholson David W., Layers of experience: forms of representation in a Waldorf school classroom (J. Curriculum Studies, 2000, vol.32, no.4 575-587)

⁴⁰Ritter, s. 90

⁴¹Liebendörfer, s. 6

”så att det andliga i barnet kan utvecklas och växa.”⁴²

Den stora uppgiften för Waldorfläraren är alltså, enligt Ritter, att skapa de optimala förutsättningarna för barnen så att de kan utveckla kropp och själ till det som är meningen.⁴³ Vi har tolkat detta med att ”utveckla kropp och själ till det som är meningen”, kommer sig av att inom antroposofin tror man nämligen att varje människa har sin uppgift och mening med livet. Att skapa de bästa förutsättningarna för eleverna finns även med i Lpo 94, vi vill påvisa att det inte är unikt för Waldorf att ha denna filosofi. I Lpo 94 står det:

”Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.”⁴⁴

”Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång skall skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.”⁴⁵

I alla de texter vi läst om waldorfpedagogik så utgår alltid läraren från eleven i sin undervisning, var eleven befinner sig i utvecklingen och de behov eleven har. Och för att kunna göra detta, skriver Ritter, krävs det en god människokunskap, och genom detta på bästa sätt kunna vägleda barnet framåt.

Av det ovan skrivna kan vi då förstå att det av en Waldorflärare krävs stort engagemang i rollen som lärare, men det gör det förmodligen även av en lärare som är utbildad vid en lärarhögskola. Enligt Ritter måste waldorfläraren vara väl förberedd och behärska sitt ämne fritt och ha en känsla för ämnet. Detta behövs för att kunna förmedla kunskapen på levande och konstnärligt sätt, så att barnen sedan ska kunna ta upp det som en levande bild. Det är först då eleverna kan få en känsla av sammanhanget i ämnet och inte lösryckta detaljer.⁴⁶

”Läraren utvecklar förmågan att tala till viljan, känslan och tanken i olika åldrar och situationer genom att utöva pedagogiken som en konst. Från handen, via hjärta till huvud.”⁴⁷

⁴² Ritter, s.38

⁴³ Ibid. s.38

⁴⁴ Skolverket, Lpo 94, 2005-05-09 <<http://www.skolverket.se/skolfs?id=100>> (2005-05-09)

⁴⁵ Skolverket, Lpo 94, 2005-05-09 <<http://www.skolverket.se/skolfs?id=100>> (2005-05-09)

⁴⁶ Ritter, s.90

⁴⁷ Liebendorfer, s. 11

Vi har uppfattat det så, att inom Waldorfpedagogiken är helheten viktig för inlärningsprocessen, att kunna se sammanhanget mellan olika delar och att det i sig ger en förståelse för ämnet. För att lära sig någonting ordentligt, är det först när eleverna kan leva sig in i ett ämne och få en känsla av det, som de kan ta till sig kunskapen, och för att senare i livet kunna använda den. För att eleverna ska kunna se kunskapen på detta sätt, så måste läraren alltså vara ett med sitt ämne. Att vara ett med sitt ämne innebär att känna det innan och utan. Vi har tolkat det som att lärarrollen ses som en konststart och att man måste vara en konstnär för att kunna måla upp kunskapen som ett levande ämne.

En av de författare som beskriver lärarrollen som konstnärlig är Armon, som skriver att

”Teachers’ outer work consists of an artistic approach that rests upon self-knowledge in light of Anthroposophy, Steiner’s curricular guidelines, and students’ developmental needs.”⁴⁸

Han menar att detta ska leda eleverna till ett balanserat tänkande, kännande och vilja att sträva mot sanningen, skönhet och godhet.⁴⁹ Läraren engagerar sig i en process, enligt Armon, som väcker människans inre kapaciteter och balanserar tänkande, kännande och viljan, så att eleven får en förståelse för vad som menas med att vara en hel människa.⁵⁰ Edwards säger att lärarens uppgift är att uppmuntra barnens naturliga sinne för förundran (nyfikenhet), tro på godhet och att älska det vackra.⁵¹

Något som vi uppmärksammat eftersom det förekommit i flera texter, är hur viktigt det är för läraren att inte sluta utvecklas. Det är ett livslångt lärande och forskande att vara lärare. Ritter skriver, att man ska fortsätta utvecklas enligt den antroposofiska människokunskapen.⁵² Liebendörfer skriver att antroposofin innebär en forskningsväg för klassläraren, för personlig utveckling och är en hjälp och stöd i vardagen.⁵³ Ritter menar att det är upp till varje lärare

⁴⁸ Armon Joan, *The Waldorf curriculum as a framework for Moral Education: One dimension of a fourfold system* (Artikeln presenterades på the Annual Meeting of the American Educational Research Association (Chicago, IL, March 24-28 1997)) s. 19

⁴⁹ Ibid. s. 4

⁵⁰ Armon, s. 21

⁵¹ Edwards, Carolyn Pope *Three approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia* 2002-00 s. 7

⁵² Ritter, s. 182

⁵³ Liebendörfer, s. 30

hur fortbildning och studier sker i kollegiearbetet.⁵⁴ Ritter beskriver hur alla pedagoger inom Waldorf har stor kunskap om Waldorfpedagogiken och att de arbetar för att utveckla den.⁵⁵

I *En väg till frihet* står det också att för läraren är forskandet och kunskapandet om människan utgångspunkten och grund för arbetet.⁵⁶ Att bearbeta iakttagelser och erfarenheter i vardagen ska läraren också göra för att fortsätta utvecklas, menar Armon.⁵⁷ Det är också viktigt enligt Armon att lärarna är färdiga med sig själv, därför måste de reflektera över vem de är som människa och detta sker ofta genom studier eller meditation.⁵⁸ Liebendörfer som också skriver om självreflektion menar att det leder till en personlighetsutveckling och förbättrar behärskan av den pedagogiska konsten.⁵⁹ Lärarens beteendet är viktigt eftersom han är en förebild för barnen. barnen lär sig av hur läraren uppträder. Genom hur lärarna är och vad de gör, ger de sina elever den moraliska utbildningen.⁶⁰

Flera av författarna tar upp betoningen på moralfrågor för Waldorfeleverna. Enligt Armons arbete genomsyrar detta hela utbildningen.⁶¹ Målet är att hjälpa barnen att bygga upp en moralisk impuls så att de har en grund att stå på där de kan välja, och själva avgöra vad som menas med ett moraliskt beteende.⁶² Edwards skriver också att läraren är en ledare, som i klassrummet ska skapa en trygg och harmonisk stämning för att eleverna ska lära sig att bry sig om sin omgivning, vilken är en del av samhället och den naturliga levande världen.⁶³ Waldorfpedagogiken anser vi kunna sammanfattas med följande citat:

LÄRAREN

”För läraren är forskandet och kunskapandet om människan utgångspunkt och grund för arbetet. Förutom fortbildning och det i kollegiearbetet ständigt pågående studiet är det varje lärares uppgift att bearbeta iakttagelser och erfarenheter ur vardagen i ett regelbundet meditativt liv. Även härur kan fördjupad insikt om utövandet av den pedagogiska konsten samt om den egna personlighetsutvecklingen vinnas.

Vid kollegiekonferenserna är det vanligt, att tankar och hypoteser, vunna ur

⁵⁴ Ritter, s. 104-106

⁵⁵ Ritter, s. 37-38

⁵⁶ Waldorfskolofederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd, s10

⁵⁷ Armon, s. 4

⁵⁸ Ibid. s. 21

⁵⁹ Liebendörfer, s. 10

⁶⁰ Armon, s. 4

⁶¹ Ibid. s. 4

⁶² Ibid. s. 4

⁶³ Edwards, s. 7

sådana erfarenheter, övas och prövas mot kollegors.

Läraren ser utövandet av pedagogik som en konst.”⁶⁴

5.1.1 Rollen förändras efter barnens ålder

Ritter har i sin bok tagit upp mycket om hur lärarrollen förändras och som vi här har sammanfattat. En Waldorflärare följer med sina elever från första klass till åttonde, läraren måste under den tiden anpassa sig i takt med att eleverna förändras och får ett annat behov av läraren. Elever yngre än nio år ser sig som ett med omgivningen, de behöver en trygghet, en fast punkt och en vuxen de kan se upp till och som de vet bryr sig och ser var och en.⁶⁵ När barnen blir äldre måste lärarrollen förändras, efter nio års ålder ser barnen sig själv som en egen individ, de får en distans till omgivningen. Barnen måste se upp till läraren med skygg vördnad och känslomässigt lära sig att rätta sig efter den vuxna. Det som läraren säger, det gäller och läraren har nu blivit en auktoritet för barnen. Det ger dem en trygghet att veta att det finns någon som vet, att det finns någon att se upp till, lära sig av och älska.⁶⁶ Lärarens auktoritet kan inte tvingas fram, utan det är genom lärarens själshållning och lärarens sätt att vara och samspelet mellan lärare och elev som ger auktoritet.⁶⁷ Den som inte får uppleva en auktoritet som barn har svårt att själv utveckla inre säkerhet.⁶⁸ Vid tretton års ålder är läraren som central punkt och stöd inte lika viktig. Barnen börjar använda sitt eget omdöme och börjar ifrågasätta lärarens omdöme och ståndpunkt. Läraren byts ut mot en kunskapslärare, men förblir klassföreståndare med funktionen att vara en kunskapsbank som ska leda, engagera och stimulera barnen med sina kunskaper och sitt kunnande.⁶⁹

5.2 Utbildning

Vid intervjun ställdes frågan om hur de kom sig att de valde att läsa just Waldorfpedagogik fick vi följande svar från lärarna.

”Det passade mig för det var så mycket friluftsliv, paddla och segla och längdskidor.”

⁶⁴ Waldorfskolefederationen, Waldorfpedagogiken i korthet, 2003-2004
<<http://www.waldorf.se/wpkort.aspx>> (2005-04-10)

⁶⁵ Ritter, s.105

⁶⁶ Ibid. s.102

⁶⁷ Ibid. s.103

⁶⁸ Waldorfskolans kursplan, ett möte mellan yttre och inre verklighet. Hans Möller. Utgiven av Ellen Kay Skolan och föreningen för waldorfpedagogik i Solna-Sundbyberg 1983

⁶⁹ Ritter, s.105

”Och då tyckte jag tyckte jag att det lät så kul just för att jag tycker om det konstnärliga och att det var mer friluftsliv.”

”Jag visste ingenting om Waldorf.”

En av de intervjuade fastnade för Waldorfpedagogiken för att upplägget såg annorlunda ut.

”Jag tycker att det här med Waldorfskolan att man inte läser hela tiden, att man hänger över böcker, utan att man går ut och kollar i naturen och kollar på att vattnet rinner istället för att läsa om det.”

Ingen av de intervjuade har tidigare haft kontakt med Waldorfpedagogiken. Lärarna har genomgått den traditionella grundskoleutbildningen och gymnasium. Intresset för utbildningen kom när de blivande idrottslärarna fick ett brev från den Nordiska Bothmergymnastikutbildningen i Kungälv. Enligt en av de intervjuade fick alla personer som sökt till Idrottshögskolan i Stockholm detta brev, där beskrevs utbildningen som ett alternativ till Idrottshögskolans utbildning. Det var alltså inriktningen mot mycket friluftsliv och det konstnärliga som gjorde att våra intervjupersoner fastnade för utbildningen. Alla tre har fått sin utbildning till idrottslärare på Bothmergymnastikutbildningen.

Upplägget under det första året på utbildningen, berättar de intervjuade, var en orientering i alla ämnen som ingår i Waldorfskolan. Detta för att de skulle få se hur alla ämnen hänger samman och därmed skapar en helhet inom Waldorfpedagogiken. Det var bl.a. körsång, eurytmi, målning och olika hantverk.⁷⁰ Det första året var inriktad på den konstnärliga delen och hur man förknippar det till ämnet idrott och hälsa. Därefter kom de mer in på hur själva idrotten pedagogiskt sätt var upplagt i Waldorfskolan. Tyngdpunkten låg främst i friluftsliv och Bothmergymnastik, men de hade också simning, orientering och bollsporter. Efter tolkning av intervjuerna förstod vi det som att leken användes som ett pedagogiskt redskap och att det var en viktig del i utbildningen.

”Man går nog inte in lika mycket på regler och så, det är mer lekfullt. Mycket lek och så var det ju.”

Hur leken används i undervisningssyfte och påverkan av lärarrollen kommer tas upp senare i resultatet. Boll-, mål-, nät- och racketspel fick i utbildningen begränsat med tid, menade en av de intervjuade. Idrottslärarna säger att med sina tidigare erfarenheter från föreningsidrotten klarat sig väl. Efter tre år på utbildningen var det ett praktikår. Under det året fick de

⁷⁰ Eurytmi går ut på att förvandla musiken till yttre rörelser, enbart till akustisk musik och/eller med tal/språk, påminner om expressiv dans.

handledning av lärarna på utbildningen som också fungerade som mentorer. Praktikåret avslutades med ett diplomarbete som innebar en redovisning av praktiken och kan ses som en examination. Den praktiska delen innefattade en lektion anpassad till en vald årskurs, med Bothmergymnastik och redskap.

5.3 Idrottsundervisningen i en Waldorfskola

I de skolor vi undersökt började man med idrotten under år tre, men enligt Waldorfskolans kursplan under år fyra, innan dess finns inte idrott på schemat. Skillnaden mellan Waldorfskolans kursplan och kursplanen för idrott och hälsa är att deras är förskjuten, och en lärare ger förklaringen.

”bara att försöka att barn är barn så länge som möjligt”.

Under den tiden eleverna inte har idrott på schemat så har klassläraren istället lek. Leken är i Waldorfskolan ett viktigt pedagogiskt medel och i boken *Jag är den vilda näcken, lekar i skolan* skriver Gunilla Wennerholm, lärare vid Nordisk Bothmergymnastiklärarutbildningen.

”Lek som pedagogiskt medel är en konst. Om man som pedagog kan introducera rätt lek vid rätt tillfälle, kan man få barnet att blomma i sitt rätta sammanhang. Leken talar direkt till barnens hjärta och skapar den stora entusiasmen.”⁷¹

Leken fortsätter i idrottsundervisningen och är anpassad efter barnens ålder och utveckling. I Waldorfskolans kursplan kan man läsa:

”Lek och fantasi är centrala delar av gymnastiken, där rörelseglädje eftersträvas. Denna grundhållning finns i alla gymnastikgrenar såsom redskapsgymnastik, idrott, friluftsliv, danser etc. vilka återkommer i ökande svårighetsgrad genom årskurserna.”⁷²

Idrottslärarna vi intervjuat använder sig av lek i undervisningen, men det är inget utmärkande för Waldorfpedagogiken. I Lpo 94 står det under skolans uppdrag:

”Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet.”⁷³

⁷¹ Rudolf Kishnick, Wil Van Haren, *Jag är den vilda näcken. Lekar i skolan* (Bromma: Åsnans förlag, 1997), s. 5

⁷² Waldorfskofederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd, s. 37-38

⁷³ Skolverket, Lpo 94, 2005-05-09 <<http://www.skolverket.se/skolfs?id=100>> (2005-05-09)

En idrottslärare vi intervjuade berättade att han använder sig av historier och berättelser för att stimulera barnens fantasi och lekfullhet.

”Det är inte bara att hoppa över en plint utan man gör ett landskap och får in det här med berättelsen och på så sätt lockar barnen.”

Förutom leken jobbar idrottslärarna med olika teman i undervisningen. Som vi berättat tidigare i bakgrunden använder sig Waldorfskolan av morgonperioder. Det ämne som behandlats under morgonen ska fortsätta som ett genomgående tema under idrottslektionen. De intervjuade idrottslärarna beskrev hur de jobbar med teman:

”De hade en arkitekturvecka och då gjorde de mycket Bothmergymnastikövningar, liksom arkitektur i rummet [...]”

I årskurs fem i Waldorfskolan läser eleverna om Grekisk mytologi och då tar de in temat Olympiska spel i idrotten med löpning, längdhopp, brottning, spjut, pilbåge eller diskus. Vidare berättar idrottslärarna att om de har formteckning på morgonen så springer de i former i idrottshallen, när de har geometri i matematiken gör de geometriska övningar.

”I klass fem läser man geometri i matten [...], när man hoppade upp och gjorde en triangel, så då får man den här orienteringen i rummet med geometriska kroppar.”

Den övningen som idrottsläraren syftar på är en Bothmergymnastikövning och vad är då det? Det som är specifikt bara för Waldorf menar en av de intervjuade är att de använder sig av något som heter Bothmergymnastik. Den följer med från år tre till sista året på gymnasiet. Nedan följer ett citat ur Waldorfskolans kursplan för idrott och hälsa under rubriken Bothmergymnastik:

”Att hjälpa eleven till att utveckla och befästa sin självkänsla, att kunna stå rakt av egen kraft och med vaken blick för omgivningen är därför ett framträdande mål i ämnet. Rytmen och andning leder gymnastiken. Rörelsens egen musik skall kunna upplevas i rummet”.⁷⁴

De intervjuade berättade att det finns 40 olika åldersanpassade övningar. Vidare beskriver de att man utgår från en grundposition, upprättstående med armarna längs sidorna. Det som idrottslärarna sa var viktigast med Bothmergymnastiken handlade om att stärka medvetandet/medvetenheten om den egna kroppen, att kunna orientera sig i rummet, och

⁷⁴ Waldorfskolefederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd, s.37-38

eftersom alla övningar görs tillsammans tränas eleverna i samarbete och lär sig att ta hänsyn till varandra. Lärarna använder sig av Bothmergymnastiken i inledningen för att komma in i en gemensam rytm, eller i slutet av lektionen som avslutning. En beskrivning i Waldorfskolans kursplan av Bothmergymnastik:

”Bothmergymnastiken lägger stor vikt vid att utveckla elevernas medvetenhet om den egna kroppens förhållande till rummet och dess riktningar, proportioner, balans m m. Detta utgör väsentliga inslag i grunderna för läsning och skrivning, geometri och matematik samt för omdömesförmågans utveckling.”⁷⁵

Som vi nämnde under rubriken utbildning så hade förutom lek och Bothmergymnastik även friluftsliv en framträdande roll. Men hur använder de sig av friluftsliv i undervisningen? I Waldorfskolans kursplan och i Lpo 94 förekommer friluftsliv vid ett flertal tillfällen. Ur Waldorfskolans kursplansbeskrivning i åldrarna 7-15 år för ämnet idrott och hälsa kan man läsa:

”Idrott friluftsliv och olika former av motion har stor betydelse för människans hälsa. Därför är det viktigt, att eleverna får kunskap om, hur den egna kroppen fungerar, och hur man genom regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan vårda sin kroppsliga och själsliga välbefinnande. [...] Gymnastik och friluftsliv handlar om långt mer fysisk utveckling. Liksom alla annan undervisning skall gymnastiken stödja hela människan utveckling genom att i det kroppsliga övandet även spegla det själsliga och andliga, som kännetecknar ålder och utvecklingsfas”.⁷⁶

Enligt de berörda lärarna har tyvärr inte friluftslivet fått så stor plats på schemat under idrottsundervisningen i skolan. I en av de undersökta skolorna åker man med år 7-9 till fjällen vartannat år och övernattar i vildmarken, där de lever primitivt och vandrar. Förhoppningen är att man ska göra olika saker från år 9-12, där eleverna under några dagar om året får uppleva olika typer av friluftsliv.

I vår studie berättade idrottslärarna om tävling i olika sammanhang och hur de förhåller sig till tävlingsmomentet i undervisningen. Idrottslärarna berättade:

” ...och det är också lite så med Waldorfskolan såklart att det är inte lika mycket tävling sådär, utan man jämför med sig själv och så där...”

⁷⁵ Waldorfskolofederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd, s.37-38

⁷⁶ Ibid. s.37-38

”Lite tävling måste finnas med, det är ju så roligt liksom. Men att försöka så att det verkligen blir jämt och så, om en match bara går åt ett håll bryter man matchen och gör något nytt utan att det märks.”

En Waldorfidrottslärare från England som under en föreläsning berättade om hur han genomfört en olympisk vecka. Alla våra intervjupersoner tar denna föreläsning som ett exempel på hur tävling undviks i Waldorfskolan. Temat var Olympiska grenar som bestod av övningsstationer, det var alltså ingen tävling betonar de intervjuade. Deltagarna var utklädda till gamla grekiska atleter med vita lakan och var barfota. Istället för tävling försöker idrottslärarna att lyfta fram andra bitar som anses viktiga, en av dem är samarbete.

” Inte koncentrera sig på vilka som gör mål, utan på snygga passningar och bra samarbete. Inte resultat liksom.”

Detta förhållningssätt går tillbaka till deras egen utbildningstid, de intervjuade berättade om att det i undervisningen inte var någon inriktning på genomgång av regler utan att det var mer lekfullt, och att det var mer lekar som användes istället för det färdiga spelet.

5.4 Lärarrollen och lärarens mål med undervisningen

Samarbete har nämnts som en av de viktigaste sakerna som eleverna ska lära sig. Detta är inte bara ett mål som förekommer hos idrottslärarna, utan är genomgående i Waldorfpedagogiken. Många av lekarna går ut på samarbete och lärarna använder ofta samarbetsövningar i sina lektioner. Idrottslärarna berättar.

”Övergripande mål är att framför allt att de ska kunna samarbetar med varandra. För att om en plötsligt gör emot de andra så måste de ju på något sätt förstå att de förstör för alla, så samarbete är ju jätteviktigt.”

”Vi vill att man ska jobba tillsammans, att vara bra med flera andra. Vi försöker hålla hårt på det, mycket samarbetsövningar. Kollektiva poäng liksom, att vara ihop då får vi poäng, istället för att en ska glänsa.”

I Waldorfskolan kursplan för ämnet idrott och hälsa står det

”Ett grundläggande syfte med ämnet är [...] utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra.”⁷⁷

Lpo 94 tas samarbete upp i mål att sträva mot, att varje elev:

⁷⁷ Waldorfskolofederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd, *En väg till frihet, Målbeskrivning för waldorfförskolor och waldorfskolans läroplan*. (Stockholm: Levande kunskap Stockholm AB, 1998) s. 37

”lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra”⁷⁸

”känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra”⁷⁹

På frågan vi ställde, vad lärarna vill att eleverna ska få ut av idrottsundervisningen har vi tolkat svaren som att det var elevernas inställning till sig själva som de ville förändra, och att bli trygga i sig själv och att våga.

”Det roligaste som finns är när de gör någonting de inte vågat göra förut. Att vara med på något de inte vågade förut, att klara av någonting och se att de blir jätteglada för det.”

”De ska känna sig säkra, trivas med varandra, ha bra självförtroende, tycka det är roligt att röra på sig, det är egentligen det.”

Enligt Waldorfskolans kursplan och för skolan är målen att stäva efter att eleven:

”utvecklar sin fysiska, psykiska och sociala förmåga samt utvecklar en positiv självbild”⁸⁰

”Barnen ska tycka det är roligt” sa en av lärarna på frågan om vad han ville förmedla med sin lärarroll. Vi tror att inläringen hos barnen underlättas om barnen tycker det är roligt, och att det är därför som våra intervjuade idrottslärare tar upp det i detta sammanhang. Vi har förstått det som att det ska vara roligt, är huvudsaken med idrott. Även om inte lärarna använde ordet roligt mer än en gång var, läste vi mellan raderna att det var det de ville uttrycka.

”Dels vill jag att ju att barnen ska tycka det är roligt, att dom gillar att röra på sig”

Jane Meckbach skriver i en artikel i den vetenskapliga tidskriften *Svensk idrottsforskning* att de flesta lärare vill att alla elever oavsett ålder ska uppfatta idrott och hälsa som roligt.⁸¹

Om man nu kan tolka en ”positiv upplevelse” som roligt, så står det i Lpo 94 att en ”positiv upplevelse”, kan användas som ett verktyg för att nå målen i kursplanen för idrott och hälsa, se nedan.

⁷⁸ Skolverket, Lpo 94, 2005-05-09 <<http://www.skolverket.se/skolfs?id=100>> (2005-05-09)

⁷⁹ Skolverket, Lpo 94, 2005-05-09 <<http://www.skolverket.se/skolfs?id=100>> (2005-05-09)

⁸⁰ Waldorfskolofederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd s. 37

⁸¹ Meckbach, s. 28

”En positiv upplevelse av rörelse och rytm är i sin tur en grund för individuella och kollektiva övningar och främjar på så sätt såväl den improvisatoriska och estetiska som den motoriska förmågan.”⁸²

Roligt skulle man också kunnat läsa mellan raderna i följande citat från kursplanen i idrott och hälsa, där står det att man ska sträva efter att eleven:

”utvecklar och fördjupar sin rörelseförmåga och lust att röra sig samt stimuleras att ge uttryck för fantasi, känslor och gemenskap.”⁸³

”Ämnet skall även väcka nyfikenhet och intresse för nya aktiviteter.”⁸⁴

Vi är medvetna om att det allmänna talet runt ämnet är att det ska vara roligt, och alla de lärare vi intervjuade nämnde det. Vi kan inte uttala oss om eleverna tycker detta eller inte, eftersom vi inte intervjuat eller pratat med någon elev.

5.4.1 Vad påverkar lärarrollen

Läroplanen ska hjälpa till att forma lärarrollen och den finns som ett stöd i undervisningen eftersom Lpo 94 är målstyrande. Waldorfskolans kursplan och läroplan grundar sig på Lpo 94, men är anpassad till Waldorfpedagogiken, och det är denna kursplan och läroplan som lärarna pratar om när de nämner kursplan. De vi har intervjuat menar att de får stor frihet i att välja hur de vill planera undervisningen och alla verkade vara positivt inställda till Waldorfskolans kursplan och läroplan och dess funktion som styrmedel och den beskrivs som någonting att luta sig mot i undervisningen:

”Läroplanen är ju bra, för ibland kan det vara så att man går in för tidigt och kör en grej och då kan det bli för svårt för dom och då tappar de lätt intresset. Och ibland kan ju någonting va alldeles för lätt och då blir de ju inte heller kul.”

”Och sedan behöver man ju inte följa läroplanen strikt, men det är ändå bra att följa den så mycket som möjligt, för att finns en ganska så bra grundtanke där.”

En anledning till att man i en av skolorna inte använder sig av någon nedskriven lokal kursplan är att variationen mellan klasserna är så pass stor. Istället försöker de att anpassa sig efter vilken klass de får och vilken mognadsgrad eleverna befinner sig i. Grunderna i en

⁸² Skolverket, Kursplan för idrott och hälsa, Inrättad 2000-07
<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>> (2005-05-09)

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

helårsplanering finns alltid och ska alltid finnas enligt läraren, men att vara för styrd av den är inte bra, utan man ska kunna anpassa den efter vilken klass man har.

Idrottsläraren fortsätter:

”Beror på vilken klass man har, det går inte att säga att det här funkar med femman”...”och får en klass som kommit längre i puberteten, då får man köra lite andra övningar där istället”.

Aktuell forskning säger att lärarens bakgrund påverkar lärarrollen. Det bekräftas av en idrottslärare som ger svar på frågan vad han anser påverkat hans lärarroll.

”Det är väl, sådant man kommer ihåg från sedan från när man själv var liten, fotboll och det och alla ledare man haft där. Vi hade mycket ledarkunskap i X-by. Jag tror att jag tar upp mycket av om man kollar på sporten och man ser folk göra bra saker, och så tar man efter det.”

Det som vi fann när vi behandlade intervjuerna var att idrottslärarna även påverkats av eleverna. Lärarna berättar att de lär sig av eleverna. Eleverna visar tydligt vad som fungerar och inte i salen, och vad som är roligt. Utifrån det Linnér och Westerberg skriver om ”undervisningspraktisk handlingskompetens” tolkar vi det lärarna menar som, att nya situationer med eleverna i idrottssalen ger dem nya kunskaper om hur de ska ta hand om undervisningen på ett pedagogiskt sätt. Ju fler situationer man utsätts för i klassrum/idrottssal, desto fler olika erfarenheter erövrar. Vilket kommer påverka hur man handlar. Tre olika lärare sa:

”det är av eleverna man lär sig mest, de märker direkt om du inte helt fokuserad eller helt alert, då speglar sig det på eleverna.”

”Jag har mycket mera kött på benen och i början trodde jag att vissa saker funkade, vilket de inte gjorde. Skulle kanske inte göra så idag som jag gjorde då jag började, för att man lär sig av eleverna, de märker direkt om det är något som inte fungerar”.

”Jag känner mig mer avslappnad, beror på att man har mer rutin. Förut så satt jag mer och planerade i minsta detalj, men nu så kan jag mer känna av en klass. Jag har ju planeringen mer i huvudet. Själva grovplaneringen finns, men jag känner av vilken uppvärmningslek som passar bäst den här dagen. Om jag har tänkt en sak så ändrar jag mig om jag märker att det här inte kommer att fungera idag. Improviserar. Det känns skönt för det löser sig alltid.”

Vidare skriver Linnér och Westerberg att det är misstroende kollegor som hindrar andra kollegor från att utvecklas. Vi tolkar det som att de menar att lärarna är konservativa och ibland inte vill se någon förändring eller utveckling. Vår uppfattning var att lärarna i Waldorf har en annan syn på förändring och en strävan mot utveckling. Vi tror att detta beror på att organisationen ser annorlunda ut och att lärarna kan ha ett närmre samarbete med varandra. Vi kan inte ge svar på om det är kollegieträffarna varje vecka eller Waldorfskolans tradition att läraren ständigt ska utvecklas, som har skapat det öppna klimatet för nya idéer. En av idrottslärarna sa:

”Man ser folk som gör bra saker och det tar man efter. Andra lärare på skolan som man uppskattar bra.”

På skolan anser de intervjuade att de har fullt stöd från skolan och deras kolleger. De anser också att de flesta lärarna på skolan inser vikten av idrottens och hälsans betydelse.

Enligt den antroposofiska tanken ska Waldorflärare konstant utveckla sig själv och fördjupa sig i Waldorfpedagogiken. På alla Waldorfskolor så är det lärarkollegium varje vecka. Där sker vidareutbildning gemensamt med alla lärare. På frågan vad läraren gör aktivt för att vidareutbilda sig svarade han:

”Egentligen det enda jag gör är att jag går på lärarkollegiet varje torsdag. Där har man ju studium, vi läser människokunskap, vi kanske har konstnärligt studium, läser någon bok.”

En av de intervjuade avslutade med att säga följande, vilket kan visa på viljan att utvecklas hos läraren.

”Jag tyckte det var kul att sitta och svar på frågor för så tänker man till lite själv och varför man gör vissa saker. Det är vissa saker man inte funderar på och sådär. För jag vill verkligen inte fastna i något gammalt mönster.”

Det finns längre kurser varje år där alla idrottslärarna i Waldorfskolan är inbjudna att delta, där man har allt från Bothmergymnastik till pedagogiska diskussioner. De intervjuade säger att de oftast kommer hem med ny energi och nya idéer. Samtliga av de idrottslärare vi intervjuat har varit på kurser som kompletterat svaga sidor, bland annat har de gått på danskurser och trampettkurs.

”Man känner sig mycket säkrare, tryggare i det man gör och har mera att komma med. I början kände jag att jag hade mycket att komma och bidra med, men det var nog inte så mycket som jag trodde”

Utanför idrotten har vidareutbildning innefattat bl.a. hur man bemöter elever, aktuella händelser och hur man tar tag i mobbning.

6. Diskussion

För att kunna ge en motbild till Waldorfpedagogiken och lärarrollen i Waldorfskolan har vi valt att använda Lpo 94 som en jämförelse.

Vi upplevde svårigheter i att få svar på frågan om lärarrollen från de intervjuade. Detta har även uppmärksammats av Jane Meckbach. Lärarna har svårt att sätta ord på sin lärarstil och lärarfilosofi skriver Meckbach i *Svensk Idrottsforskning*. I hennes studie var det svårt för lärarna att beskriva vad de egentligen gör.⁸⁵ På frågan om hur lärares lärarstil såg ut, gav lärarna en beskrivning av läsåret, elevmedverkan, och hur enstaka lektioner genomförs.

Om vi skulle göra om våra intervjuer för att komma runt detta problem, så skulle vi ha börjat intervjun med att förklara hur vi definierar lärarrollen och vi skulle då antagligen ha fått mer detaljerade svar. För att frågorna ska kunna besvaras, krävs det av den intervjuade att hon/han har reflekterat över sin lärarroll och känner sig väl förtrogen med begreppet lärarroll. Finns inte denna reflektion blir det svårt. Och det kan vara så att de intervjuade idrottslärarna inte har samma relation till begreppet lärarroll som vi som intervjuade har. Troligen var det därför de inte kunde ge oss de uttömmande svaren som vi hoppats på. Det kan också vara så att vi inte är tillräckligt erfarna som intervjuare och därför inte kunde ställa rätt frågor. När vi bytte ut lärarrollen mot hur de ser på sig själva i sin roll som lärare i idrottssalen kunde de svara. Men vi tyckte inte att vi fick de uttömmande svar vi sökte efter och därför valde vi att fördjupa oss ytterligare i sådan litteratur som enbart koncentrerat sig på lärarrollens framväxt.

Intervjuerna

En tilltänkt intervjuperson föll bort ur urvalsgruppen på grund av sin avsaknad av Waldorfutbildningen. Men vid senare bearbetning av resultatet hade ändå denna intervju varit intressant för vårt resultat, eftersom han omformats till Waldorflärare på skolan och kanske haft en annan bild av sin lärarroll. Varför det är så beror på att vi funnit en svårighet i att få svar på frågan hur de ser på sin lärarroll och vad de anser har påverkat denna, Vi tror att det är på grund av att de inte använder orden som vi använder.

Hur talar idrottslärarna om sin yrkesroll i en Waldorfskola jämfört med litteraturen och vad vill de förmedla med den?

Vi tolkade resultatet som att det läraren gör för att skapa de bästa förutsättningarna och en miljö där eleven kan utvecklas var genom att göra undervisningen rolig för barnen. Hur de

⁸⁵ Jane Meckbach, "Ett ämne i förändring!", *Svens Idrottsforskning*, nr 4 2004, s. 30

gjorde undervisningen rolig var att använda mycket lek och att undvika tävlingssituationer och istället låta eleverna jämföra med sig själva. En annan viktig aspekt som lärarna tog upp var att eleverna skulle lära sig att samarbeta och på så sätt skapa en bra miljö. Och detta ansågs vara en viktig egenskap för att fungera ute i samhället. Detta resultat har vi fått från de tre idrottslärare vi intervjuat, vad några andra lärare skulle ha framhållit kan vi inte svara på. Vi vill heller inte göra anspråk på att prata om alla Waldorfidrottslärare. Men vi kan konstatera att de ändå talar om detta och tar upp det som en viktig del i undervisningen. Även i litteraturen om Waldorf tas samarbete upp som en viktig del av undervisningen.

Om vi tittar på de slutsatser, resonemang som vi hittade i litteraturen om lärarrollen och jämför dem med de svar vi fick i intervjuerna så tycker vi att vi kan finna en medvetenhet hos lärarna om hur viktigt det är att skapa en helhet för barnen så att de känner att det finns ett samband mellan alla ämnen i skolan. I intervjuerna framträder att lärarna utgår från eleven vilket återfinns i litteraturen. När vi frågade om fortsatt utveckling så svarade lärarna med att de går kurser i dans för att kunna bedriva en bättre undervisning, men det svar vi hade förväntat oss var mer på det andliga planet. Eftersom vi i litteraturen hade läst mycket om hur viktigt det var för läraren att utvecklas både som lärare men också som person på det själsliga och andliga planet genom meditation och reflektion, men ingen av lärarna nämnde ord som själ eller andlighet. Men vi tror ändå att lärarna arbetar med detta, kanske omedvetet, med tanke på det de berättar om lärarkollegiet, där olika problem och ämnen tas upp, och man bland annat fördjupar sig i människokunskap.

I litteraturen stod det ofta nämnt att hela barnet ska gå i skolan, vilket innefattar både kropp och själ. När vi frågade lärarna om detta med ganska ledande frågor som hur de utvecklar hela barnet, så nämnde de inte heller då ord som själ utan de var mer inriktade på den kroppsliga utvecklingen. Man kan förstås fråga sig om det inte är själslig utveckling att lära sig samarbeta och bli trygg i sig själv? Vi blev mest förvånade över avsaknaden av ord som själ och ande och andra ord som står omtalade i litteraturen.

Något annat som nämns i litteraturen är att vara vägledare för barnen. Detta nämner ingen av lärarna som mål med sin lärarroll. Detsamma gäller att ”leda eleverna i sin andliga och själsliga utveckling”. Men vi tycker att det är det som alla lärare och ledare gör, vare sig de tänker på det eller inte, även om nu de intervjuade lärarna nämnde det.

Vad påverkar idrottlärrollen i Waldorfskolan?

Kursplan.

Göran Linde säger att varje lärare gör skilda tolkningar av samma läroplan, då spelar det alltså ingen roll vilken pedagogisk grund man har som lärare. Det som påverkar stoffurvalet, det man väljer att undervisa om, menar han påverkas av lärarnas

”livshistoria, beläsenhet, yrkeserfarenhet och, inte minst deras skolbildning som dominerat deras egna akademiska studier”.⁸⁶

Anmärkningsvärt i denna studie är vi i den litteratur och Waldorfskolans kursplan funnit mycket skrivet om det besjälade väsendet och att själen har en stor roll i pedagogikens upplägg. Det skrivs på flera ställen i Waldorfskolans kursplan att det är hela människan som ska gå i skolan. Under de intervjuer vi gjort och de svar vi fått på frågorna har ingen av idrottlärarna pratat om själens roll i idrott och hälsa. Vad kan det då bero på? Låt oss gå tillbaka och återge vad som menas med själen. I Waldorfskolans kursplan för idrott och hälsa följande:

”Därför är det viktigt: att eleverna får kunskap om: hur den egna kroppen fungerar: och hur man genom regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan vårda sitt kroppsliga och själsliga välbefinnande.”⁸⁷

”Liksom all annan undervisning skall gymnastiken stödja hela människans utveckling genom att i det kroppsliga övandet även spegla det själsliga och det andliga: som kännetecknar ålder och utvecklingsfas.”⁸⁸

Vi tolkar det som att Lpo 94 har motsvarande innehåll men formulerat på ett annat sätt. Efter de intervjuer vi gjort, så fick vi uppfattningen om att de intervjuade följde det som står skrivet i Lpo 94, mer än det som står skrivet i deras egen kursplan för idrott och hälsa, eftersom de inte nämner orden som själ, sinnet, anden mm. Att de följer Lpo 94 tror vi kan bero på att de är mer påverkade av sin bakgrund som elev i den traditionella skolan, än som student från Bothmergymnastikskolan. Citaten nedan kommer från Lpo 94 och kursplanen för ämnet idrott och hälsa.

”Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan.”

⁸⁶ Linde, s.57

⁸⁷ Waldorfskolefederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd s.37

⁸⁸ Ibid. s.37

”Ämnet förmedlar därmed en syn på idrott och hälsa som har betydelse för både uppväxttiden och senare skeden i livet. [...] Det föreligger ett starkt samband mellan livsstil, livsmiljö, hälsa och livskvalitet. Ämnet förmedlar därför kunskaper om hur god hälsa och god livs- och arbetsmiljö kan främjas.”

”En positiv upplevelse av rörelse och rytm är i sin tur en grund för individuella och kollektiva övningar och främjar på så sätt såväl den improvisatoriska och estetiska som den motoriska förmågan. Detta ger möjligheter att utveckla tanke och känsla, rörelse- och idrottsfärdigheter samt träna kondition, styrka och rörlighet.”

Lärarytelse.

Det som skulle ha kunnat påverka deras idrottslärarytelse de senaste åren är deras tid som studenter vid Bothmergymnastikskolan. Lärarna nämner inte själva att de har påverkats av Bothmergymnastikutbildningen. Men vi tolkar det som att idrottslärarna ansett detta som en självklarhet, och därför inte nämnt utbildningen som något som påverkat deras lärarytelse när vi ställde frågan om vad de anser har påverkat deras lärarytelse.

Lärarnas egen bakgrund.

Eftersom våra intervjupersoner alla hade varit elever i en kommunal skola, med vad vi kallar traditionell pedagogik, så ser deras bakgrund likadan ut som vår och på den punkten skulle vi då undervisa på samma sätt. De övriga faktorerna som spelar in, som livshistoria, yrkeserfarenhet med mera är ju olika för alla, och våra intervjupersoner har nu jobbat på Waldorfskola i minst ett par år. Men om man ser till åren innan deras utbildning? Då har vi en liknande bakgrund som våra intervjupersoner om man ser till utbildningen i grundskolan och gymnasiet. Kan det vara därför det inte framträdde någon större skillnad mellan oss som idrottslärare? Mycket av det som har sagts i intervjuerna kan idrottslärare med en utbildning från en Lärarhögskola eller IH också säga. Det är inget unikt för en idrottslärare från Waldorfbildningen. Så tankarna skiljer sig betydligt mindre än vad vi hade förväntat oss. Vad beror då detta på? Vi tror att det beror på att de inte själva har gått Waldorfskola och att de som vi inte har någon tidigare erfarenhet från Waldorfskolan.

Kollegerna och deras lärarytelse.

Det som vi uppfattade under arbetet med denna studie var att lärarna jobbar mycket för varandra, att de hjälper varandra att utvecklas och ger gärna varandra stöd och pedagogiska

tips. Vi har tolkat det som att lärarna mer medvetet observerar varandra och tar efter det som fungerar i undervisningen. Och på så sätt kanske man börjar reflektera över sin egen lärarroll. Vi tror att det beror på att det reflekterade förhållningssättet i Waldorfskolan är så djupt rotat att det sker per automatik.

Jane Meckbach skriver i sin artikel "Ett ämne i förändring!" följande:

"Vidare bör läraren inta ett didaktiskt reflekterande förhållningssätt vilket innebär att lyfta fram de frågor som är knutna till både formella och mer informella mål gällande ämnet och skolans mer övergripande mål."⁸⁹

Vi skulle kunna tänka oss att det som Waldorfskolan tar upp på sitt lärarkollegium är det samma som lärlagen tar upp och diskuterar. Det finns ändå en skillnad då det i Lpo 94 inte står något om att läraren ska vidareutbilda sig själv och utvecklas som människa, utan att det är upp till rektorn att se till att sin personal är utbildad för att klara sin uppgift. Så som vi har uppfattat det så är det i Waldorfskolan viktigare att personalen reflekterar och fördjupar sig i pedagogiken.

Vad beskrivs i kursplanen för en Waldorfskola i ämnet idrott och hälsa?

Det skrivs på flera ställen i Waldorfskolans kursplan om att det är hela människan som ska gå i skolan. Under de intervjuer vi gjort och de svar vi fått på frågorna har ingen av idrottslärarna pratat om själens roll i idrott och hälsa. Vad kan det då bero på? Om vi i stället under intervjuerna ställt frågor som innehöll orden själ, ande osv. hade intervjupersonerna då börjat prata om det? Det kan inte vi med denna studie inte svara på.

Waldorfskolans kursplan för idrott och hälsa:

"Ämnet står för en helhetssyn på människan, dvs. att kropp, känslor, intellekt och tankar är beroende av varandra, och kan på så sätt medverka till att elevens kroppsuppfattning utvecklas."

I Lpo 94:

"En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang."

⁸⁹ Jane Meckbach, "Ett ämne i förändring!", Svens Idrottsforskning, nr 4 2004, s. 32

Så frågan är om skillnaden är så stor? Vi har tolkat det som att Waldorfskolan utför det som står i läroplanen praktiskt, medan den kommunala skolan har svårare att realisera den. Denna slutsats grundar vi på vår egen erfarenhet från skolorna under vår praktik. På Waldorfskolan jobbar de mer medvetet med att skapa ett sammanhang för eleverna, och för att de ska se helheten. Lektionsplaneringen ser lite annorlunda ut, eftersom alla ämnen följs åt på en Waldorfskola. Linde säger

”Ämnet har en viss tradition och karaktäristika och som följd av det formas innehållet.”⁹⁰

De skolor vi undersökt har inte haft någon nedtecknad lokal kursplan, utan man har Lpo 94 och Waldorfskolans egna kursplaner som utgångspunkt. Det som vi upptäckte när vi läste dessa var att man inte kan urskilja några större skillnader mellan Waldorfs egen kursplan och Lpo 94. Det enda som skiljer är att Waldorf använder sig av Bothmergymnastik, och om den står det också skrivet om i kursplanen. Men hur kan det då, som vi uppfattat det, skilja i undervisningen mellan kommunal skolgång och Waldorf? Det som Waldorfskolan jobbar med kontinuerligt är Bothmergymnastiken. Som genom dess övningar bland annat stärker kroppshållningen. Det andra som skiljer Waldorfskolan från den traditionella skolan är att de börjar med sin idrottsundervisning först i år tre eller fyra.

6.1 Avslutande diskussion

Den stora skillnaden mellan idrottsläraryrollen i en traditionell och en Waldorfskola som vi trodde oss skulle hitta, fann vi inte. Den största skillnaden vi kunde hitta var att man i idrottsundervisningen på Waldorfskolorna följde upp det ämnet som morgonperioden⁹¹ kretsade kring. Det är vad vi skulle kalla ämnesintegrering man använder samma kunskaper men tar upp dem på ett annat sätt. Detta ska skapa en känsla av sammanhang, som i exemplet med matematiken och de geometriska figurerna. För att bättre lära sig kunskapen så ska den också utföras kroppsligt. En av lärarna berättar:

”I klass fem läser man geometri i matten [...], när man hoppade upp och gjorde en triangel, så då får man den här orienteringen i rummet med geometriska kroppar.”

⁹⁰Linde, s. 63

⁹¹ Morgonperiod är ett genomgående tema som under ett par veckor genomsyrar lektionerna på morgonen, kan vara allt från matematik, svenska o.s.v.

6.2 Fortsatt forskning

Det som skulle kunna göras för att fördjupa studien är att göra en observationsstudie för att se hur lärarrollen ser ut i praktiken, man gör ju inte alltid det man säger att man gör. En jämförande observationsstudie mellan Waldorfskola och den traditionella skolan skulle kunna göras.

I denna uppsats gör vi ju en studie och jämför Waldorflärarna och vad det står om lärarrollen och pedagogiken i den valda litteraturen, och jämför detta mot vad det står i Lpo-94. Vi kan här inte säga någonting om hur lärare i den traditionella skolan undervisar och deras lärarroll, i relation till vad som står i Lpo-94. Det kan ju vara som i jämförelsen Waldorflärarna och vad litteraturen, dvs. att det finns en viss skillnad. Men hur stor skulle skillnaden vara mellan vanliga lärare och Lpo-94? Det skulle också vara intressant att göra en studie där man jämför de olika pedagogikerna Waldorf och Lpo-94 både praktiskt och teoretiskt.

Käll- och litteraturförteckning

Artiklar

Armon Joan, *The Waldorf curriculum as a framework for Moral Education: One dimension of a fourfold system* (Artikeln presenterades på the Annual Meeting of the American Educational Research Association (Chicago, IL, March 24-28 1997))

Edwards, Carolyn Pope, *Three approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia*. (2002-00-00)

Lundvall Suzanne, Meckbach Jane, ”Fritt, roligt och omväxlande.”, *Svensk Idrottsforskning*, 13 (2004:4) s. 21-26

Martin Robin Ann, *Alternatives in Education: An Exploration of Learner- Centered, Progressiv, and Holistic Education*. (Artikeln presenterades på the Annual Meeting of the American Educational Research Association (New Orleans, LA, April 1-5 2002) (2002-04-05))

Meckbach Jane, ”Ett ämne i förändring!”, *Svensk Idrottsforskning*, 13 (2004:4) s.27-32

Nicholson David W., Layers of experience: forms of representation in a Waldorf school classroom (*J. Curriculum Studies*, 2000, vol.32, no.4 575-587)

Ogletree Earl J., *Creativity and Waldorf Education: A study*. (1991)

Redelius Karin, ”Vilka är vinnare och förlorare i ämnet idrott och hälsa?” *Svensk Idrottsforskning*, 13 (2004:4) s. 42-46

Böcker

Carlgren Ingrid, Ference Marton, *Lärare av imorgon* (Kristianstad: Lärarförbundets förlag, 2002)

Kishnick Rudolf, Van Haren Wil, *Jag är den vilda näcken. Lekar i skolan*, 2. uppl. (Bromma: Åsnans förlag, 1997)

Liebendörfer Örjan, ”Antroposofi – att lära känna sig själv”: *En introduktion i Waldorfpedagogik*, red. Örjan Liebendörfer (Waldorf förlag, 1997) passim

Linnér Bengt, Westerberg Boel, *Kan man lära sig att bli lärare?*(Lund: Studentlitteratur, 2001)

Linde Göran, *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori* (Lund: Studentlitteratur, 2000)

Löwenborg Lars, Gislason Björn *Lärarens arbete* (Eskilstuna: Liber, 2002)

Normell Margareta *Pedagogens inre rum –om betydelsen av känslomässig mognad* (Lund: Studentlitteratur 2004)

Ritter Christhild, *Waldorfpedagogik* (Falköping: Liber AB, 1997)

Waldorfskolans kursplan, ett möte mellan yttre och inre verklighet. Hans Möller. Utgiven av Ellen Kay Skolan och föreningen för waldorfpedagogik i Solna-Sundbyberg 1983

Waldorfskolefederationen och riksföreningen Waldorfskolornas samråd, *En väg till frihet*, (Stockholm: Levande kunskap Stockholm AB, 1998)

Elektroniska källor

Fria nätverket för antroposofi, Vad är antroposofi, 2004-12-28
<<http://www.forum-antroposofi.info/view/Vad%20%C3%A4r%20antroposofi>> , (2005-03-11)

Nationalencyklopedien, Antroposofi, 2005
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O105863> (2005-02-26)

Kalmar waldorfskola, Kursplan, 2004-12-01
<<http://www.kalmarwaldorfskola.se/pedagogik/kursplan.html>> (2005-03-01)

Berit löfström, Fragment av en världsbild –En introduktion till antroposofin
<<http://hem.passagen.se/thebee/antroposofi/Manniskan.htm>> (2005-03-11)

Waldorfskolefederationen, Vad kännetecknar en Waldorfskola,
2005-09-02 <<http://www.waldorf.se/vadws.aspx>> (2005-03-02)

Skolverket, Läroplaner: styrdokument, 2005-05-09
<<http://www.skolverket.se>> Idrott och hälsa: Lpo 94 (2005-05-09)

Muntliga källor

I författarens ägo
Bandupptagning med utskrifter
Intervju 21/3 2005 med idrottslärare I
Intervju 21/3 2005 med idrottslärare II
Intervju 8/4 2005 med Idrottslärare III

Bilaga 1

Målbeskrivning/kursplan av Idrott och hälsa för Waldorfskolan

Ålder sju till femton år

Idrott friluftsliv och olika former av motion har stor betydelse för människans hälsa. Därför är det viktigt, att eleverna får kunskap om, hur den egna kroppen fungerar, och hur man genom regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan vårda sin kroppsliga och själsliga välbefinnande. Skolan skall genom ämnet stimulera eleven till att själv kunna ta ansvar för sin utveckling i dessa avseenden. Gymnastik och friluftsliv handlar om långt mer fysisk utveckling. Liksom alla annan undervisning skall gymnastiken stödja hela människan utveckling genom att i det kroppsliga övandet även spegla det själsliga och andliga, som kännetecknar ålder och utvecklingsfas.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven

- Utvecklar sina fysiska, psykiska och sociala förmågor så att bestående intresse för regelbunden kroppsövning som ett medel för hälsa och välbefinnande skapas.
- Utvecklar lust och förmåga till fysisk aktivitet samt stimuleras att i rytm och rörelse ge uttryck för fantasi, känslor intentioner och gemenskap.
- Genom egen aktivitet lär känna olika former av lekar, danser, idrottsaktiviteter och friluftsliv samt får fördjupade kunskaper om dessa.
- Skaffar sig kunskaper som gör det möjligt att se olika kroppsörelse, motion och idrott ur ett allmänt hälsoperspektiv.
- Utvecklar lust och förmåga att leka och utöva idrott och att ta ansvar för sin egen fysiska träning.
- Kan organisera och leda olika idrottsaktiviteter.
- Får inblick i idrottens historia och kännedom om lekar, danser och idrottsaktiviteter i andra kulturer och tider.

Ämnets uppbyggnad och karaktär

Idrott, friluftsliv och därtill knutna aktiviteter erbjuder stora möjligheter till socialt övande. Denna aspekt är därför ett viktigt inslag i Waldorfskolans metodik i ämnet. Inte minst förhållandet pojkar – flickor mår väl av folkdans, som vanligtvis övas från åk4 och 5. Den växande människan förvandlas oupphörligt. Upp till 12 års åldern rör sig barnet oftast med lätthet. Det går, springer, hoppar och balanserar utan större svårigheter. Det utvecklar och fördjupar ett naturligt förhållande till omvärlden, främst via kroppen, dess rörelser och sinnen.

Efter 12 års åldern upplevs den egna kroppstyngden på ett mer påtagligt sätt. Puberteten är också ett uppvaknande för den fysiska tyngden och den egna kroppen. Här hjälper gymnastik och idrott att återerövra barndomens förlorade lätthet.

Bothmergymnastik

Genom den pedagogiska gymnastik, som Fritz von Bothmer utvecklade, har gymnastiken fått möjligheter att stärka elevernas personlighetsutveckling och växt. Att hjälpa eleven till att

utveckla och befästa sin självkänsla, att kunna stå rakt av egen kraft och med vaken blick för omgivningen är därför ett framträdande mål i ämnet. Rytm och andning leder gymnastiken. Rörelsens egen musik skall kunna upplevas i rummet.

Lek och fantasi är centrala delar av gymnastiken, där rörelseglädje eftersträvas. Denna grundhållning finns i alla gymnastikgrenar såsom redskapsgymnastik, idrott, friluftsliv, danser etc, vilka återkommer i ökande svårighetsgrad genom årskurserna. I samband med raster och utflykter skall klassläraren i sin gemenskap med barnen bidra till fostran i dessa avseenden. Fr o m åk 4 har gymnastik och idrott egen plats på schemat. Undervisningen syftar till, att alla elever, oavsett kön och andra förutsättningar, skall kunna delta och utvecklas på sina egna villkor. Bothmergymnastiken lägger stor vikt vid att utveckla elevernas medvetenhet om den egna kroppens förhållande till rummet och dess riktningar, proportioner, balans m m. Detta utgör väsentliga inslag i grunderna för läsning och skrivning, geometri och matematik samt för omdömesförmågans utveckling.

Mål som eleverna skall ha uppnått vid slutet av det femte skolåret.

Eleven skall

- Kunna fri- och linjeorientera samt ha grundläggande kunskaper om kartan och dess förhållande till verkligheten.
- Ha fått erfarenhet av hur samverkan befodrar ett gott resultat i t ex lagspel.
- Behärska bröst- och ryggsim, kunna hoppa och dyka samt ha fått övning i att hantera enklare nödsituationer vid vatten.
- Skall behärska några vanliga folkdanser.
- Ha kännedom om lämplig klädsel och utrustning för friluftsliv under olika årstider.
- Genom gymnastiska övningar ha fått erfarenheter av förhållande som rör massa, kraft, tryck, jämvikt m m.
- Veta något om skaderisker och skadors förebyggande.

Mål som eleverna skall ha uppnått vid slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- Ha kunskaper om hur man sköter sin kropp och sin hälsa.
- Kunna delta i lek, dans och idrott samt utföra rörelseuppgifter genom härmning och improvisation.
- Kunna medverka i planering, ta egna initiativ och förstå andra människors olika förutsättningar för fysisk aktivitet.
- Behärska vanliga svenska folkdanser och några från andra kulturer och tider.
- Ha kunskaper i de vanligaste idrottsgrenarna samt kunna leda och organisera aktiviteter inom ämnesområdet.
- I friluftsliv ha förståelse för den ekologiska balansen samt kunna ta ansvar för naturen och utnyttja den medvetet vid friluftsliv och aktiviteter.
- Ha kunskaper om friluftsliv och vistelse i naturen, känna till allemansrätten och kunna orientera i okänd natur genom att använda olika hjälpmedel.
- Kunna tillämpa kunskaper i ergonomi i vardagliga sammanhang.

Bilaga 2

Målbeskrivning av Idrott och hälsa (Lpo 94)

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för hälsan. Barn och ungdomar behöver därför utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur vanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv förhåller sig till fysiskt och psykiskt välbefinnande. Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan.

Under generationer har rörelseaktiviteter och friluftsvksamheter utvecklats. Ämnet ger kunskaper om deras framväxt, erfarenheter av att delta i dem och färdigheter i att bedriva dem. Ämnet skall även väcka nyfikenhet och intresse för nya aktiviteter. Ett grundläggande syfte med ämnet är också att skapa förutsättningar för alla att delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra.

Fysiska aktiviteter utgör en gemensam nämnare för olika kulturer. Utbildningen i idrott och hälsa ger möjligheter till att stärka gemenskapen mellan barn och ungdomar i ett mångkulturellt och internationellt samhälle.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i idrott och hälsa sträva efter att eleven

- utvecklar sin fysiska, psykiska och sociala förmåga samt utvecklar en positiv självbild,
- utvecklar kunskap om vad som främjar hälsa,
- utvecklar en god kroppsuppfattning och kunskaper som gör det möjligt att se, välja och värdera olika former av rörelse ur ett hälsoperspektiv,
- stimuleras till ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet och tar ett ansvar för sin hälsa,
- utvecklar och fördjupar sin rörelseförmåga och lust att röra sig samt stimuleras att ge uttryck för fantasi, känslor och gemenskap,
- utvecklar förmågan att leka, motionera och idrotta på egen hand och tillsammans med andra,
- utvecklar kunskaper att kritiskt bemöta missförhållanden som kan förekomma i samband med olika typer av fysiska aktiviteter samt ges förutsättningar till ett personligt ställningstagande i idrotts- och hälsofrågor,
- utvecklar förmågan att organisera och leda aktiviteter,
- får inblickar i idrottens och friluftslivets historia samt lär känna olika former av lekar, danser och idrottsformer i olika kulturer,
- utvecklar kunskaper om handlande i nöd- och katastrofsituationer.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet idrott och hälsa har ett brett innehåll. Ämnets kärna är idrott, lek och allsidiga rörelser utformade så att alla oavsett fysiska eller andra förutsättningar ska kunna delta, eråålla upplevelser och erfarenheter samt utvecklas på sina egna villkor. Grundläggande är ett hälsoperspektiv som innefattar såväl fysiskt och psykiskt som socialt välbefinnande. Ämnet förmedlar därmed en syn på idrott och hälsa som har betydelse för både uppväxttiden och senare skeden i livet. Ämnet stimulerar och engagerar alla att själva ta ett ansvar för upplägning och genomförande av motion och fysisk träning.

Det föreligger ett starkt samband mellan livsstil, livsmiljö, hälsa och livskvalitet. Ämnet förmedlar därför kunskaper om hur god hälsa och god livs- och arbetsmiljö kan främjas. I ämnet innefattas också utbildning för nödsituationer såsom livräddning och första hjälpen vid olycksfall.

Ämnet står för en helhetssyn på människan, dvs. att kropp, känslor, intellekt och tankar är beroende av varandra, och kan på så sätt medverka till att elevens kroppsuppfattning utvecklas. Ämnet erbjuder möjlighet att i ett naturligt sammanhang diskutera såväl hälsofrågor som etiska frågor som hör ihop med idrott och friluftsliv. Tillsammans med kunskap om de avarter och trender som är knutna till vår tids kroppsövningskultur ger ämnet möjligheter att ifrågasätta de idealbilder som sprids via olika medier. I ett etiskt perspektiv rymms också frågor om förståelse för människors olika förutsättningar när det gäller fysiska aktiviteter. Ett kulturellt perspektiv i ämnet speglar såväl egna traditioner och sätt att tänka som synsätt och rörelseuttryck i andra kulturer.

Att utveckla allsidiga rörelseaktiviteter är centralt i ämnet och en allsidig rörelserepertoar kan lägga grund för en aktiv och hälsofrämjande livsstil. En positiv upplevelse av rörelse och rytm är i sin tur en grund för individuella och kollektiva övningar och främjar på så sätt såväl den improvisatoriska och estetiska som den motoriska förmågan. Detta ger möjligheter att utveckla tanke och känsla, rörelse- och idrottsfärdigheter samt träna kondition, styrka och rörlighet.

Ämnet anknyter också till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Genom friluftsvksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för betydelsen av att skydda och vårda natur och miljö.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- behärska olika motoriska grundformer och utföra rörelser med balans och kroppskontroll samt kunna utföra enkla danser och rörelseuppgifter till musik,
- kunna simma och hantera nödsituationer vid vatten,
- kunna orientera sig och hitta i närmiljön genom att använda enkla hjälpmedel,
- ha grundläggande kunskaper om friluftsliv samt känna till principerna för allemansrätten,
- känna till något om och kunna ge synpunkter på arbetsmiljön i skolan,
- ha erfarenheter av några vanliga idrottsaktiviteter samt veta något om skaderisker och om hur skador kan undvikas.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- förstå sambandet mellan mat, motion och hälsa och kunna tillämpa kunskaper i ergonomi i vardagliga sammanhang,
- kunna delta i lek, dans, idrott och andra aktiviteter och kunna utföra lämpliga rörelseuppgifter,
- kunna forma och genomföra aktiviteter för egen motion,
- kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider,
- ha kunskaper i livräddande första hjälp,
- ha kunskaper i vanliga rörelseaktiviteter och hur de kan bedrivas på ett säkert sätt.

Bedömning i ämnet idrott och hälsa

Bedömningens inriktning

Bedömningen i ämnet idrott och hälsa avser elevens kunskaper om hur den egna kroppen fungerar och hur eleven bland annat genom regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan bibehålla och förbättra sin fysiska och psykiska hälsa. Det innebär att elevens kunskaper om vilka faktorer som påverkar den egna hälsan är en viktig bedömningsgrund. Elevens förmåga att använda kroppen för sammansatta och komplexa rörelsemönster på ett ändamålsenligt sätt liksom bredden av fysiska aktiviteter ingår också i bedömningen.

Ytterligare en bedömningsgrund är elevens förmåga att utföra rörelser med kontroll och precision liksom att med hänsyn till rytm och estetik ge uttryck för känslor och stämningar. Även elevens förmåga att reflektera över och värdera fysiska aktiviteters betydelse för livsstil och hälsa utifrån både ett individ- och ett samhällsperspektiv är av vikt vid bedömningen.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven reflekterar med hjälp av kunskaper om kropp och rörelse över hur hälsa och välbefinnande kan bibehållas och förbättras.

Eleven föreslår och genomför fysiska aktiviteter som befrämjar egen motion och hälsa.

Eleven använder ett ändamålsenligt rörelsemönster vid deltagandet i olika fysiska aktiviteter.

Eleven deltar i och tillämpar sina kunskaper om friluftsliv under olika årstider.

Eleven använder sina kunskaper för att förutse och avvärja risker i samband med olika fysiska aktiviteter.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder sina kunskaper om livsstil, livsmiljö och hälsa för att bedöma värdet av olika idrotts- och friluftaktiviteter.

Eleven komponerar, motiverar och genomför ett allsidigt och funktionellt motionsprogram.

Eleven organiserar motions-, idrotts- eller friluftaktiviteter tillsammans med andra med hänsyn till olika deltagares behov.

Eleven anpassar sina rörelser till de krav som olika aktiviteter och situationer ställer på exempelvis balans, precision och tempo.

Bilaga 3

Intervjufrågor öppna frågor

Om person idrottsläraren

Utbildning

Vad har du för gymnasietbildning?

Ort?

Har du någon eftergymnasial utbildning?

Waldorf?

Hur kommer det sig att du valde just den utbildningen?

Finns det möjligheter till vidare personlig utveckling/utbildning inom Waldorf? Kurser, internutbildning

Idrottsbakgrund

Vad och hur, Fritidssysselsättning

Tidigare Yrken

Vad, hur och varför.

Läraryrollen

Hur ser du på dig själv som idrottslärare?

(Hur ser/beskriver du själv på/din yrkesroll?)

Vad anser du har format/påverkar din läraryroll tidigare?
idag?

Vad i din undervisning utmärker att det är idrottsundervisning vid en w-skola, (om man jämför med en traditionell skola)?

Ha idrottslärarna i Waldorfskolorna samarbete/kollegiekonferenser?

Följdfrågor beroende på svar... hur ofta, vad tar ni upp osv.

Har du där hittat nya inspirationskällor? Idéer (byter- idéer, erfarenheter?)

Hur utformas den lokala kursplanen? (Waldorfs styrdokument? LPO – 94?)

Syfte med undervisningen? (varför har man idrott)

(öppen fråga beroende på svar)

Vad har du för mål med en elev när de slutar i Waldorf, om man räknar bort kursplanens mål?

Vad för budskap önskar du förmedla till eleverna?

Har skolan några speciella mål med idrottsundervisningen?

Följdfråga → Varför

→ Hur

Bilaga 4

Käll-och litteratursökning

VAD?

Ämnesord	Synonymer
Waldorf Rudolf Steiner Fysisk utbildning Idrott och Hälsa Idrott Antroposofi	Physical education Physical education and health Sport, athletic anthroposophy

VARFÖR?

För att hitta fakta om Waldorfpedagogik.
Se vad grundaren för Waldorf hade för filosofi och förstå varför pedagogiken ser ut som den gör.
Hitta något som skrivits om ämnet Idrott och Hälsa i Waldorfskolor.
Antroposofi användes för att det är den filosofi Steiner grundade Waldorfpedagogiken

HUR?

Databas	Söksträng	Antal träffar
ERIC	Waldorf	92
	Waldorf and education	87
	Waldorf and "physical education"	0
	Steiner and "physical education"	1
	Anthroposophy and Waldorf	5
	Anthroposophy and "physical education"	0
Academic Search Elite	Waldorf and "physical education"	0
	Waldorf and education	0
	Waldorf and athletic	2 ointressant
	Waldorf and anthroposophy	5
	Anthroposophy and "physical education"	0

KOMMENTARER:

--